

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра обліку і аудиту

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ

спеціальність 071 Облік і оподаткування

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Облік і оподаткування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи ОПмз-21

Казмірчук Галина Віталіївна

(підпис)

Керівник:

к.е.н., доцент

Нужна Оксана Анатоліївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту

«__» _____ 2025 р.

к.е.н., доцент

Гарант освітньої програми:

Жураковська Ірина Володимирівна

(підпис)

Луцьк – 2025 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу та права

Кафедра обліку і аудиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 071 Облік і оподаткування

Освітня програма: ОП «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к.е.н., доцент Оксана НУЖНА

«__» _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

КАЗМІРЧУК Галині Віталіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Організація обліку і аналіз дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах
Керівник роботи: Нужна Оксана Анатоліївна, к.е.н., доцент
затверджені наказом закладу вищої освіти від «27» грудня 2024 року № 481/01-02
2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи 13 грудня 2025 року
3. Вихідні дані до роботи. Нормативно-правові акти з регулювання питань організації обліку та аналізу за темою дослідження, наукова література, посібники, статистичні довідники, фінансова звітність за 2022-2024 роки.
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

- 1.1. Систематизація наукових досліджень з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості
- 1.2. Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з дебіторами
- 1.3. Оцінка наукових проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

- 2.1. Статистична оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств
- 2.2. Організація обліку дебіторської заборгованості
- 2.3. Аналіз дебіторської заборгованості

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

ВИСНОВКИ

5. Перелік графічного матеріалу.

1. Актуальність, мета, завдання та наукова новизна кваліфікаційної роботи магістра
2. Наукові підходи до сутності поняття «дебіторська заборгованість» та її класифікації
3. Відмінності у підходах національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості
4. Визначення та порядок розрахунку резерву сумнівних боргів та класифікація дебіторської заборгованості за НП(С)О 10 «Дебіторська заборгованість».
5. Динаміка показників балансу і питомої ваги дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у підсумку балансу і у оборотних активах у 2013-2024 роках
6. Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України за 2014-2024 роки
7. Складові облікової політики щодо відображення дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова». Первинні та зведені документи з обліку дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах
8. Аналіз динаміки і структури дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки
9. Аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України і ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки
10. Пропозиції до рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» на прикладі ТОВ «Волинь Нова». Факторний аналіз періоду погашення дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 роки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Нужна О.А., доцент		
Розділ 2	Нужна О.А., доцент		
Розділ 3	Нужна О.А., доцент		
Нормоконтроль	Тлучкевич Н.В., доцент		
Консультант з ЕОМ	Нужна О.А., доцент		

7. Дата видачі завдання 19 вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми	до 19.09.2024 р.	виконано
2	Огляд літератури із досліджуваної проблеми	до 26.12.2024 р.	виконано
3	Розділ 1	до 06.03.2025 р.	виконано
4	Розділ 2	до 26.06.2025 р.	виконано
5	Розділ 3	до 06.11.2025 р.	виконано
6	Висновки	до 18.11.2025 р.	виконано
7	Формування переліку джерел посилання	до 21.11.2025 р.	виконано
8	Формування додатків	до 25.11.2025 р.	виконано
9	Оформлення ілюстративного матеріалу	до 28.11.2025 р.	виконано
10	Нормоконтроль	до 02.12.2025 р.	виконано
11	Інструментальна перевірка на академічний плагіат	до 09.12.2025 р.	виконано
12	Представлення кваліфікаційної роботи до захисту	до 13.12.2025 р.	виконано

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

(Казмірчук Г.В.)

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

(Нужна О.А.)

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Казмірчук Г.В. Організація обліку і аналіз дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Облік і оподаткування» спеціальності 071 Облік і оподаткування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2025. 76 с.

Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилання, додатків.

У першому розділі розкрито теоретичні основи організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості. Систематизовано наукові дослідження з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості, досліджено нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з дебіторами, визначено наукові проблеми в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості.

У другому розділі подано статистичну оцінку діяльності сільськогосподарських підприємств, досліджено організацію обліку і проведено аналіз дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі розглянуто шляхи вдосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах.

Основний зміст роботи викладено на 65 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 13 рисунків, список використаних джерел із 48 найменувань та 1 додаток.

Результати розробок можуть бути застосовані в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: аналіз, дебітори, дебіторська заборгованість, динаміка, методика, оборотність, організація обліку, рентабельність, структура.

ANNOTATION

Kazmirchuk H.V. Organization of accounting and analysis of accounts receivable at agricultural enterprises. Manuscript.

Master's qualification work of EP «Accounting and Taxation» specialty 071 Accounting and Taxation. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2025. 76 p.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of reference sources, appendices.

In the first section, the theoretical foundations of the organization of accounting and analysis of receivables are revealed. Scientific research on the organization of accounting and analysis of receivables is systematized, the regulatory and legal regulation of accounting for settlements with debtors is investigated, and scientific problems in the organization of accounting and analysis of receivables are identified.

The second section a statistical assessment of the activities of agricultural enterprises was presented, the organization of accounting was investigated and an analysis of receivables of agricultural enterprises was conducted.

In the third section, ways to improve the organization of accounting and analysis of receivables at agricultural enterprises were considered.

The main content of the work is presented on 65 pages. The work contains 18 tables, 13 figures, a list of used sources with 48 items and 1 appendice.

The results of the developments can be applied in the practical activities of agricultural enterprises.

Key words: analysis, debtors, receivables, dynamics, methodology, turnover, accounting organization, profitability, structure.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КВЕД	–	Класифікатор видів економічної діяльності
МВО	–	Матеріально-відповідальна особа
МСФЗ	–	Міжнародний стандарт фінансової звітності
НПСБО	–	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	13
1.1. Систематизація наукових досліджень з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості	13
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з дебіторами	21
1.3. Оцінка наукових проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості	26
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	32
2.1. Статистична оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств	32
2.2. Організація обліку дебіторської заборгованості	37
2.3. Аналіз дебіторської заборгованості	44
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	54
Висновки до розділу 3	60
ВИСНОВКИ	62
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасній умовах значна частина підприємств стикається з проблемами прострочених платежів, низькою дисципліною розрахунків та ризиками неповернення коштів. Неefективно організований облік може призвести до недостовірної інформації, неможливості контролю за строками погашення та накопичення безнадійних боргів. Тому сучасні підходи до організації обліку мають ґрунтуватися на автоматизації процесів, веденні аналітичних реєстрів за кожним контрагентом і застосуванні управлінських звітів, що забезпечують прозорість та оперативність інформації. Водночас аналіз дебіторської заборгованості є важливим елементом фінансового менеджменту, адже дозволяє оцінити структуру боргів, визначити їхню якість, розрахувати оборотність і виявити чинники, що впливають на своєчасність платежів. Аналіз допомагає виявляти проблемних дебіторів, оцінювати кредитні ризики та формувати ефективну кредитну політику.

Отже, актуальність теми визначається потребою у підвищенні ефективності управління фінансовими потоками, зниженні ризиків неплатежів, удосконаленні інформаційного забезпечення та впровадженні сучасних аналітичних підходів. Правильна організація обліку й поглиблений аналіз дебіторської заборгованості стають важливим інструментом забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку підприємства.

Теоретичні, методологічні та практичні засади організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості досліджували вітчизняні вчені: Бардадим М., Глушач Ю., Гуцаленко Л.В., Зеленко С.В., Кравченко О., Кононенко Л.В., Крупельницька І.Г., Кулик Ю.М., Майборода О.Є., Макаренко А.П., Мамонтова Н.А., Назаренко О.В., Нужна О.А., Пінчук Т.А., Степаненко О.І., Стойка Н., Чепець О., Шепель Т.П., Шигун М.М., Яременко Л.М., Andiola L.M., Downey D.H., Earley C.E., Jefferson D. та ін.

Але, як засвідчує огляд літературних джерел, є ще ряд питань, які вимагають комплексного і поглибленого дослідження. Саме тому необхідно приділити

достатню увагу питанням вдосконалення методології та практики організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота магістра виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри обліку і аудиту за темою «Інформаційний базис обґрунтування управлінських рішень: теорія, методика, практика» (№ д/р: 0123U101275) 2023-2025 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційного проекту магістра є науково-теоретичне обґрунтування, уточнення наукових положень та розробка методичних підходів і практичних аспектів організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Досягнення поставленої мети передбачило формування і виконання наступних наукових і практичних завдань:

- систематизувати наукові дослідження з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з дебіторами;
- визначити наукові проблеми в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості;
- провести статистичну оцінку діяльності сільськогосподарських підприємств;
- дослідити організацію обліку і аналіз дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств та обґрунтувати напрямки їх вдосконалення;
- провести факторний аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості та визначити резерви прискорення її оборотності.

Об'єктом дослідження обрано організацію обліку і аналіз дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні методи організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі магістра використовувались такі методи дослідження: аналіз – для деталізації і розчленування об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; порівняння – для зіставлення даних у динаміці; групування – для визначення залежності одних показників від інших; табличний (графічний) – для наочного зображення результатів дослідження; моделювання – для вивчення впливу одних показників на інші та оцінки виявленого зв'язку.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених економістів з питань теорії, методики та практики організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах, матеріали періодичних видань і наукових конференцій, дані фінансової звітності сільськогосподарських підприємств, а також результати власних досліджень і розрахунків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному:

набуло подальшого розвитку:

- організація обліку і контролю дебіторської заборгованості – запропоновано на сільськогосподарських підприємствах: застосовувати рахунки аналітичного обліку до рахунків поточної і довгострокової дебіторської заборгованості; відображати порядок розрахунку резерву сумнівних боргів та визначити особливості його формування; здійснювати періодичну інвентаризацію дебіторської заборгованості шляхом взаємозвірки розрахунків;
- методика факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств за розробленою автором двофакторною моделлю, яка встановлює зв'язок показника з періодом оборотності активів і часткою дебіторської заборгованості в активах.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції, отримані у процесі дослідження, сприятимуть вдосконаленню організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств.

Основні положення кваліфікаційної роботи магістра були використані у практичній діяльності ТОВ «Волинь Нова», про що зазначено у рецензії із підприємства.

Особистий внесок. Кваліфікаційна робота магістра є самостійно виконаним науковим дослідженням. Під час виконання кваліфікаційної роботи магістра було використано інструменти штучного інтелекту для редагування та форматування тексту при здійсненні теоретичних та прикладних досліджень організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості виключно як допоміжний засіб для пошуку ідей, уточнення формулювань та опрацювання літератури. Всі твердження, висновки, результати дослідження, розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору та ґрунтуються на власному аналізі, а отримані результати від генеративного ШІ були перевірені на достовірність та відповідність академічній доброчесності.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи магістра. Основні положення дослідження доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях: XVII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки» (м. Луцьк, 7 листопада 2025 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (м. Луцьк, 21 листопада 2025 р.).

Публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи магістра висвітлено автором у 3 опублікованих наукових працях, з них 1 стаття у збірнику студентських наукових праць «Студентський науковий вісник» і 2 тези доповідей на конференціях.

Структура та обсяги кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку джерел посилення, додатків. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок друкованого тексту, в тому числі 18 таблиць на 22 сторінках і 13 рисунків на 13 сторінках. Робота містить 1 додаток на 4 сторінках, перелік джерел посилення включає 48 найменувань на 7 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, сформульовано практичне значення дослідження.

У розділі 1 «Організація обліку і аналіз дебіторської заборгованості: теоретичні аспекти» систематизовано наукові дослідження з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості, досліджено нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості, проведено оцінку наукових проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості.

У розділі 2 «Організація обліку і аналіз дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах» статистичну оцінку діяльності сільськогосподарських підприємств, розглянуто порядок та особливості організації обліку дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах, проведено аналіз дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах.

У розділі 3 «Вдосконалення організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах» вдосконалено аналітичний облік дебіторської заборгованості, проведено факторний аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості та визначено резерви прискорення її оборотності.

Висновки узагальнюють результати роботи.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

1.1. Систематизація наукових досліджень з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості

Діяльність економічних суб'єктів пов'язана із зобов'язаннями, зокрема і дебіторською заборгованістю. Зауважує на важливості управління дебіторською заборгованістю і достовірності її обліку Гуцаленко Л.В. «на сучасному етапі розвитку економіки України однією із найскладніших проблем, з якою зустрічаються вітчизняні підприємства, є наявність надмірних обсягів дебіторської заборгованості. В умовах нестабільності та невизначеності значна кількість вітчизняних підприємств перебувають на межі фінансової кризи. Основна причина виникнення кризових явищ полягає у низькому рівні менеджменту та нездатності підприємств ефективно та своєчасно управляти оборотними активами. Тому особливо важливим є дієвість контрольної функції обліку у своєчасному погашенні дебіторської заборгованості за визначеною вартістю, відповідно до концептуальних основ національних та міжнародних стандартів, у терміни передбачені договірними зобов'язаннями» [1].

Загалом облік дебіторської заборгованості визначено НП(С)БО України, однак у наукових дослідженнях розглядають проблемні питання обліку, аудиту, аналізу, контролю та управління дебіторської заборгованості (додаток А).

Так, поняття дебіторської заборгованості характеризується заборгованістю покупців і замовників. «Сутністю дебіторської заборгованості є «дебітор» (від латинського *debitum* – борг, обов'язок)» [2]. Узагальнюючи дослідження щодо економічної суті дебіторської заборгованості Кравченко О.В. зауважує, що «дебіторська заборгованість – це сума боргів, належних підприємству,

виникнення яких відбулося внаслідок ведення господарської діяльності, а погашення відбудеться в майбутньому» [3].

Майборода О.Є., Косарева І.П. та Корабейнікова І.О. наголошують, що під «дебіторською заборгованістю розуміють неспроможність виконати свої зобов'язання, суму зобов'язань, що підлягають погашенню, вкладення в оборотні активи, права на повернення боргу, оцінюють як показник фінансового стану підприємства» [2]. Автори наводять і власне визначення поняття «дебіторська заборгованість – це юридичне право підприємства отримати грошові кошти, матеріальні ресурси, що не оплачені контрагентами, і може використовуватися для оцінки фінансового стану підприємства на підставі розрахунку показників результативної його діяльності» [2].

При цьому, у наукових дослідженнях поняття «дебіторська заборгованість» розглядається з позиції бухгалтерського, економічного та юридичного аспектів (рисунок 1.1).

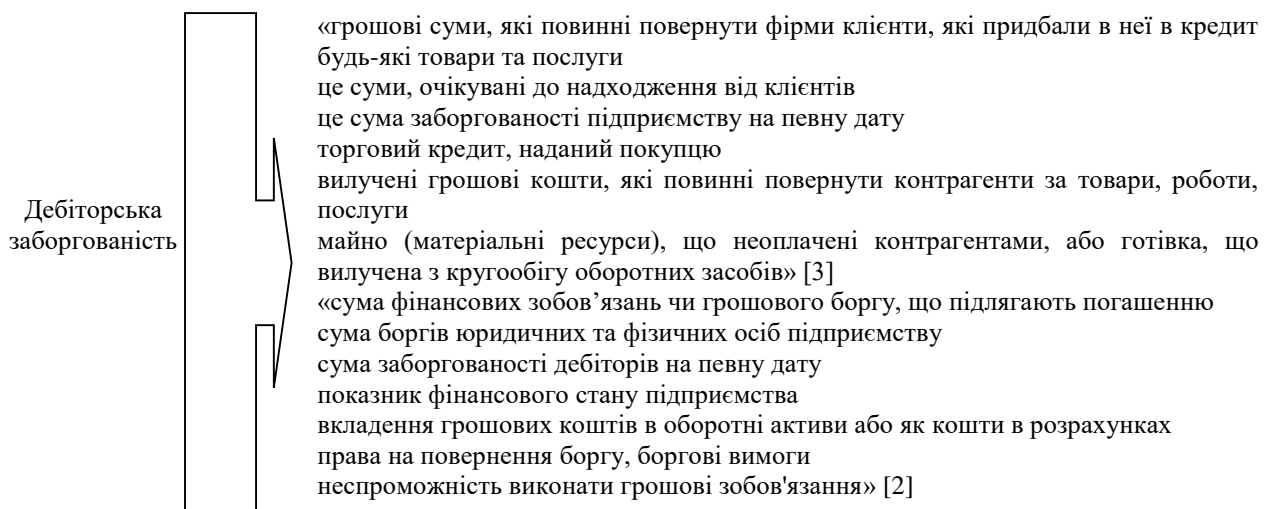

Рисунок 1.1 Наукові підходи до поняття «дебіторська заборгованість»

Джерело: [2; 3].

При дослідженні дебіторської заборгованості Кулик Ю.М., Долока Л.В., Здір В.А., Ткаченко А.А., Цибань А.О. зауважують на тому, різні підходи до поняття дебіторської заборгованості залежить від «досліджень дебіторської заборгованості у сферах бухгалтерського обліку, фінансів, інвестицій та економіки підприємств» [4]. Пінчук Т.А. та Стефанович Н.Я. пропонують

застосовувати «економічний, обліковий та юридичний підхід до аналізу сутності дебіторської заборгованості» [5] (таблиця 1.1). Такі ж підходи виділені Степаненко О. – економічні, облікові та юридичні (соціально-правові)» [6] та Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. [7].

Таблиця 1.1. – Підходи до сутності дебіторської заборгованості (Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я.; Стапаненко О.)

Підхід	Сутність дебіторської заборгованості
Економічний	«Сутність дебіторської заборгованості з економічного підходу розкривається через природу цього об'єкта дослідження як стан розрахунків за фінансовими зобов'язаннями та як форма кредитування покупців та замовників
Обліковий	Обліковий підхід розглядає дебіторську заборгованість під кутом фінансової звітності як актив у формі: грошових коштів до отримання, вкладень в обігові кошти, коштів в розрахунках
Юридичний	Юридичний підхід щодо визначення сутності дебіторської заборгованості базується на концепції боргу. В той же час прихильники цього підходу трактують цей борг під різними кутами: як право на повернення боргу, як борг та як вимогу на сплату боргу» [5].

Джерело: [5; 7].

Проблемні питання щодо суті дебіторської заборгованості також досліджували Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. [8] та Шепель Т.П. [9] (додаток А).

У наукових працях об'єктом дослідження виступає і класифікація дебіторської заборгованості для різних потреб: обліку, звітності, управління та контролю – Майборода О.Є., Косарева І.П. [2], Кравченко О. [3], Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я. [5], Степаненко [6], Чепець [8], Шепель [9], Макаренко А.П. [10], Нужна О.А., Зеленко С.В. [11] та інші (таблиця 1.2). Так, «класифікація дебіторської заборгованості є дієвим методом вивчення цього складного економічного та правового явища, яка надає можливість виявити причини виникнення та існування, а також склад дебіторської заборгованості з метою прийняття управлінських рішень та застосування ефективних методів та інструментів щодо управління нею. В той же час класифікація дебіторської заборгованості є вихідним моментом побудови аналітичного обліку розрахунків з покупцями та замовниками» [5].

Степаненко О.І. наголошує, що «для якісного аналізу дебіторської заборгованості у розрізі важливих бізнес-сегментів особливо важлива облікова класифікація дебіторської заборгованості» [6]. Основними обліковими ознаками

класифікації дебіторської заборгованості автор вважає «термін погашення, зв'язок з нормальним операційним циклом, своєчасність погашення, об'єкти щодо яких виникла дебіторська заборгованість» [6].

Таблиця 1.2. – Підходи до класифікації дебіторської заборгованості

Ознаки	Види
«За термінами погашення	«поточна – з терміном погашення до 12 місяців (обліковується на рах. 34, 36) довгострокова – з терміном погашення понад 12 місяці (обліковується на рах. 18)
За своєчасністю повернення	нормальна (обліковується на рах. 34, 36) та прострочена. Прострочена поділяється на резерв сумнівних боргів та безнадійна дебіторська заборгованість (рах. 38)
За можливістю стягнення	надійна, сумнівна та безнадійна
За економічним змістом	аванси видані (рах. 371); заборгованість покупців та замовників (рах. 34,36); інша (рах. 37)
За об'єктами виникнення заборгованості	товарна (обліковується на рах. 34, 36, 374, 375) та безтоварна (обліковується на рах. 36, 373, 374, 378, 379, 641, 651)
За суб'єктами	внутрішні (рах. 372) та зовнішні дебітори (рах. 377); дебіторська заборгованість фізичних або юридичні осіб
За контрагентами	заборгованість вітчизняних (рах. 341, 361) або іноземних дебіторів (рах. 342, 362)
Дебіторська заборгованість по розрахункам за спільну діяльність	вклад у спільне діяльність та розрахунки по спільній діяльності (рах. 377)
За забезпеченням векселями	забезпечена (рах. 34) та не забезпечена
За рівнем ліквідності	короткострокова та довгострокова
За видами довготермінової дебіторської заборгованості	дебіторська заборгованість за майно, на засадах фінансової оренди (рах. 181); довготермінові векселі отримані(рах. 182); інша довготермінова дебіторська заборгованість (рах. 183)
За застосуванням методів обчислення резерву сумнівних боргів дебіторської заборгованості	метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості, який визначається за допомогою аналізу платоспроможності окремих дебіторів та метод застосування коефіцієнта сумнівності
За формою погашення» [8].	монетарна та немонетарна» [8].

Джерело: [2; 3; 5; 6; 8-11].

Пінчук Т.А. та Стефанович Н.Я. для підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю та цілей податкового менеджменту пропонують «доповнити класифікацію дебіторської заборгованості наступними ознаками: за податковим статусом боржника та за контрагентами бізнес-процесів підприємства: заборгованість платника ПДВ, заборгованість неплатника ПДВ; заборгованість платника податку на прибуток, заборгованість платника єдиного податку, заборгованість неприбуткової організації» [5].

Макаренко А.П. підтримує думку що «за винятком стандартної класифікації, необхідно також поділити дебіторську заборгованість на заплановану та незаплановану» [10].

Питання відображення в обліковій політиці дебіторської заборгованості розглядає Назаренко О.В., яка виділила «обліково-класифікаційні аспекти відображення дебіторської заборгованості в обліковій політиці підприємства» [12] (рисунок 1.2).

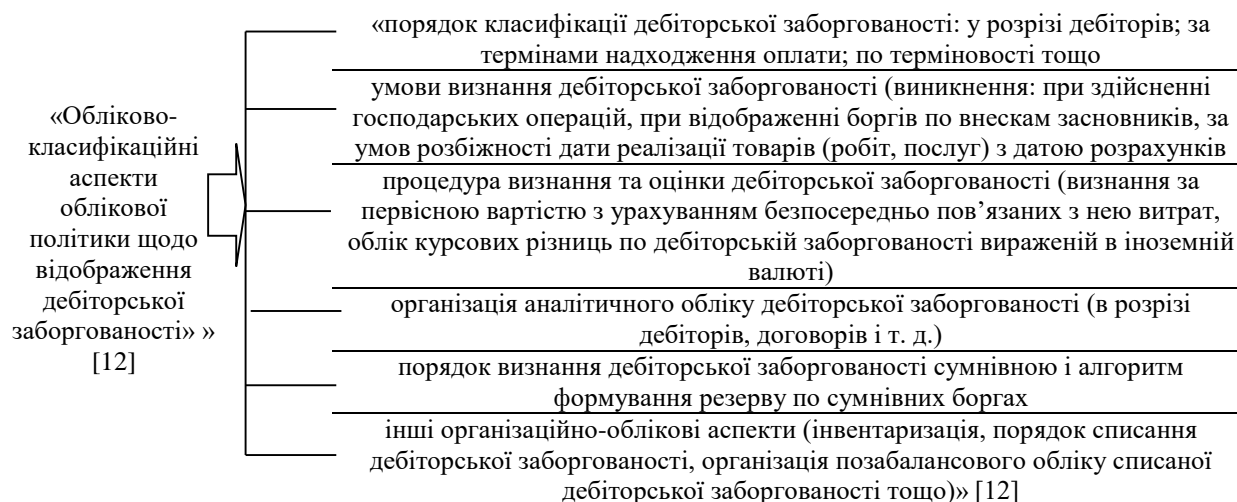

Рисунок 1.2 Аспекти відображення дебіторської заборгованості в обліковій політиці підприємства

Джерело: [12].

Звертає увагу на важливість облікової політики щодо дебіторської заборгованості Гуцаленко Л.В. «для забезпечення користувачів всіх рівнів достовірною інформацією, що матиме позитивний вплив на платоспроможність господарюючих суб'єктів, необхідне уміле управління дебіторською заборгованістю. Для цього підприємствам необхідно сформувавши облікову політику з врахуванням дієвості контрольної функції обліку що впливатиме на зменшення дебіторської заборгованості» [1].

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю Яременко Л.М. пропонує такі заходи для її удосконалення: «1) створювати резерв сумнівних боргів та виробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства. Особливу увагу слід приділяти розподілу дебіторської заборгованості на

короткострокову, довгострокову та поточну, оцінювати перспективи забезпечення таких заборгованостей з метою уникнення неплатоспроможності покупців і замовників; 2) своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Так, як значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Також доводиться впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора і періодично переглядати граничні суми; 3) систематично проводити інвентаризацію заборгованості, враховуючи її важливість і вплив на ліквідність підприємства» [13].

Питання обліку дебіторської заборгованості розглядаються і в контексті застосування міжнародних та національних стандартів обліку. Так, Бардадим, М. та Свічкарь Н. звертають увагу на «управлінські аспекти та методичні особливості обліку дебіторської заборгованості, нарахування резерву сумнівних боргів при переході на міжнародну практику обліку в сучасних умовах господарювання українських підприємств, що характеризуються високим рівнем невизначеності та ризиком безперервності – основного припущення для складання фінансової звітності підприємств як за міжнародними, так і за національними стандартами обліку і звітності» [14].

Наголошують на уніфікації підходів до обліку дебіторської заборгованості та гармонізацію вітчизняних стандартів з міжнародними Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. «перспективним напрямом є модернізація НП(С)БО з орієнтацією на наближення до МСФЗ. За національними стандартами дебіторська заборгованість визнається та оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу - за чистою реалізаційною вартістю, тобто з урахуванням резерву сумнівних боргів. МСФЗ ґрунтуються на моделі очікуваних кредитних збитків, що враховує прогностні ризики та економічні умови» [7]. На удосконалення системи обліку дебіторської заборгованості відповідно до міжнародних

стандартів звертає увагу Шепель Т.П. «але при цьому необхідно враховувати національні особливості ведення обліку дебіторської заборгованості» [9].

При дослідженні проблем визнання та оцінки дебіторської заборгованості Шигун М.М. зауважує, що «національні та міжнародні стандарти не дають рекомендацій по оцінці негрошової заборгованості, що формує певну невизначеність при її обліку. Міжнародні стандарти менше регламентують облік розрахунків, даючи більш широкі можливості на власне професійне судження, в тому числі при нарахуванні резерву сумнівних боргів, визнанні доходів та витрат» [15].

Окреслили відмінності обліку дебіторської заборгованості на основі порівняння національних та міжнародних стандартів Мамонтова Н.А. та Корнійчук Т.С. Авторами надано «роз'яснення щодо відмінностей у самих стандартах як основоположних нормативних документах, що регулюють відображення дебіторської заборгованості в обліку. Також відображено досвід зарубіжних країн, зокрема США, щодо особливостей обліку дебіторських боргів. Окремо визначено поняття безнадійної дебіторської заборгованості та її відображення в національних та міжнародних стандартах» [16].

В цілому, пропозиції з наукових статей по темі дослідження подані в таблиці 1.3.

Значну увагу у наукових працях приділяють і питанням оцінки дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів та синтетичному її обліку. Глушач Ю. з'ясовано «принципи оцінки дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями і замовниками підприємства; розкриті проблеми визнання сумнівних і безнадійних боргів та особливості їх вирішення у вітчизняній та зарубіжній практиці; розглянуто методи розрахунку резерву сумнівних боргів, визначені переваги та недоліки кожного з методів і доцільність їх застосування на різних підприємствах» [17]. Кулик Ю.М., Долока Л.В., Здір В.А., Ткаченко А.А., Цибань А.О. визначено основні проблеми «оцінки дебіторської заборгованості, способи оплати дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів» [4].

Таблиця 1.3. – Пропозиції з наукових статей по темі дослідження

Автор	Пропозиції
Кравченко О.	«Доцільним для кожного підприємства буде відкриття певних субрахунків. Наприклад, додати субрахунок 365 «Розрахунок з відстроченим платежем» до рахунку 36, де накопичувати інформацію про операції щодо дебіторської заборгованості у випадку відстрочення зобов'язання відповідно укладеного договору. До субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» рекомендуємо додати такі субрахунки: 3711 «Розрахунки за виданими авансами постачальникам» [3].
Кулик Ю.М., Долока Л.В., Здір В.А., Ткаченко А.А., Цибань А.О.	«Для поліпшення обліку дебіторської заборгованості рекомендується своєчасно контролювати співвідношення між боргами, що маютья та боргами перед підприємством. Велике перевищення фактичних боргів перед підприємством загрожує його фінансовій стабільності та може вимагати додаткового фінансування. Тому треба обмежувати суму боргів перед підприємством загалом і встановлювати максимальні суми для окремих боржників з регулярним оновленням» [4].
Макаренко А.П.	«Для вдосконалення обліку та внутрішнього аудиту запропоновано скласти власні нормативи для аудиту на підставі Міжнародних стандартів аудиту. Також запропоновано тести, план та програма аудиту, що допоможуть отримати більше інформації, та робочі документи – для зручного групування та повного відображення наданої інформації. Запропоновано застосовувати рахунки аналітичного обліку для дебіторської заборгованості за строками її погашення» [10].
Бардадим М., Свічкарь Н.	«Для зміцнення фінансової безпеки підприємства серед сучасних інструментів управління дебіторською заборгованістю доцільно застосовувати вже існуючі у міжнародній практиці методи – факторинг як можливість швидко конвертувати сумнівну заборгованість у грошові кошти; використання торгівельних векселів як пролонгація відстрочки платежу з отриманням додаткових доходів за відсотками, торгівельні мотиваційні знижки як стимулювання швидкості сплати рахунків дебіторів» [14].
Глушач Ю.	«Вдосконалення облікової політики підприємства з питань організації обліку дебіторської заборгованості шляхом деталізації її елементами для вчасного виявлення проблемних зон та впровадження заходів з відновлення платоспроможності дебіторів; застосування комплексного підходу при розрахунку резерву сумнівних боргів, з урахуванням специфіки господарюючого суб'єкта, деталізуючи інформацію за кожним боржником, за термінами непогашення дебіторської заборгованості та залежно від масштабів підприємства та обсягів його діяльності, що дозволить отримати більш корисну інформацію для ефективного управління системою розрахунків на підприємстві» [17].
Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. Юрченко О.В.	«Здійснювати нарахування резерву сумнівних боргів у документі «Коригування боргу», який призначений для коригування боргу взаєморозрахунків із контрагентами та відповідає за функцію списання заборгованості. Актуальним напрямом подальшого удосконалення управління дебіторською заборгованістю за допомогою програмного забезпечення є інтеграція комунікаційних та мережевих технологій. Є доцільним у сучасні програмні продукти для автоматизації обліку інтегрувати функцію інформаційного обміну з єдиною базою даних контрагентів» [18].
Крупельницька І.Г.	«Запропоновано використання системи знижок та організаційні моменти щодо управління розрахунками з покупцями. Пропонується використовувати в обліку валовий і чистий методи знижки. Поряд з управлінням системою знижок, доречно налагодити систему контролю погашення дебіторської заборгованості яка повинна базуватись на наступних положеннях: структуризація заборгованості за часом і контроль її «старіння» (моніторинг); оцінка надійності партнера; чітка формалізована платіжна політика; швидка система виставлення рахунків на оплату; диверсифікування доступних варіантів оплати, формування «портфелю» дебіторів, для мінімізації ризиків втрати крупного клієнта» [19].

Джерело: складено автором на основі [3; 4; 10; 14; 17-19].

Степаненко О.І. та Дубовик М.Ф. обґрунтовують «методичні положення процедури оцінки дебіторської заборгованості як складової аналізу фінансового стану підприємства» [20].

Майборода О.Є. та Косарева І.П. визначили проблеми, які виникають у процесі управління дебіторською заборгованістю: «відсутність чіткої інформації щодо термінів погашення зобов'язань підприємствами-дебіторами; не розроблений регламент та методика роботи з простроченою дебіторською заборгованістю – недостатність даних (а іноді їх повна відсутність) про зростання витрат, пов'язаних зі збільшенням розміру дебіторської заборгованості; не здійснюється оцінка фінансового стану дебіторів і ефективності надання відстрочок платежів» [2].

Досліджуючи проблеми управління дебіторською заборгованістю Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. та Юрченко О.В. зауважують на автоматизації її обліку та оптимізації процесу управління дебіторською заборгованістю в умовах діджиталізації «єдина база даних дасть можливість інформаційного обміну між постачальниками, покупцями, банківськими установами, юридичними та факторинговими організаціями, державними органами фіскальної служби та статистики. Всі ці заходи дозволять оптимізувати процес управління дебіторською заборгованістю в умовах використання інформаційних технологій» [18].

Питання аналізу дебіторської заборгованої розглядаються в контексті аналізу фінансового стану підприємств та співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей [21].

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості

Нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з дебіторами включає Господарський кодекс України [22], Цивільний кодекс України [23], Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [24], НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [25], НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [26], НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [27],

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [28], МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [29], МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [30], МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [31], МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [32], Податковий кодекс [33] та інші нормативні документи [34-38].

Господарський кодекс України визначає «основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають в процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктам господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання» [22].

Цивільним кодексом України регулюються «особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників» [23].

Єдині вимоги щодо ведення обліку в Україні визначає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [24].

Основним нормативним документом, що визначає єдині «методологічні засади формування інформації про дебіторську заборгованість в Україні, порядок її визнання, оцінки та класифікації» [25] є НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [25]. Так, згідно НП(С)БО 10 «дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату» [25]. Дебіторська заборгованість, як один із виду фінансових активів визначена НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» – «контракт, що надає право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства» [26].

Порядок відображення інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [27].

При цьому, МСФЗ (МСБО) не «передбачають єдиного стандарту, щодо регулювання обліку дебіторської заборгованості і відображення її в звітності. Відображення в обліку дебіторської заборгованості за МСФЗ (МСБО) визначено МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [28], МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [29], МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [30], МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [31].

Відмінності у підходах національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості подані в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. – Відмінності у підходах національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості

Ознака	НП(С)БО	МСБО (МСФЗ)
Визначення	НП(С)БО 10 «дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебітори - юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів» [25]. НП(С)БО 13 «дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу - дебіторська заборгованість, що виникає внаслідок надання коштів, продажу інших активів, робіт, послуг безпосередньо боржникові та не є фінансовим активом, призначеним для перепродажу» [26]. «контракт, що надає право отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства» [26].	МСБО 32 «дебіторська заборгованість - фінансовий актив» [29]. МСФЗ 7 «дебіторська заборгованість – це фінансовий актив, який є конкретним правом отримувати цінні папери або грошові кошти від іншого підприємства» [30]. МСБО 39 «дебіторська заборгованість - як похідні фінансові активи з фіксованими платежами, що підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку» [31]. МСФЗ 9 «безумовна дебіторська та кредиторська заборгованість визнається як актив чи зобов'язання, коли суб'єкт господарювання стає стороною контракту і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові кошти або юридичне зобов'язання сплатити їх» [32].
Визнання	НП(С)БО 10 «дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума» [25].	«визнання фінансового активу відбувається тоді, коли організація стає стороною контракту (договори), при виникненні зобов'язання по фінансовому інструменту» [29-31].
Методи оцінки	НП(С)БО 10 «при зарахуванні на баланс дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги оцінюється за первісною вартістю, а на дату балансу – за чистою реалізаційною вартістю» [25].	«під час первісного визнання фінансового активу їх слід оцінювати за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них» [29-31].
Класифікація	НП(С)БО 10 «класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення: поточна дебіторська заборгованість, довгострокова дебіторська заборгованість» [25].	МСБО 39 «дебіторська заборгованість поділяється на: ініційовану підприємством; не ініційовану» [31].
Відображення в звітності	НП(С)БО 10 «відображення дебіторської заборгованості у звітності здійснюється за чистою реалізаційною вартістю» [25].	«не вимагають відображення дебіторської заборгованості в балансі за винятком резерву сумнівної заборгованості» [29-31].
Ризики	НП(С)БО 10 «резерв сумнівних боргів, який формується на основі минулого досвіду» [25].	«модель очікуваних кредитних збитків (прогноз з урахуванням майбутніх ризиків та економічних умов)» [32].

Джерело: складено на основі [25; 26; 29-31].

Отже, у національних та міжнародних стандартах обліку існують відмінності щодо визначення дебіторської заборгованості, її визнання, оцінки і класифікації. Разом з тим, МСБО та МСФЗ не надано визначення дебіторської заборгованості та не вимагається її відображення у балансі.

НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначає і «порядок розрахунку резерву сумнівних боргів та класифікації поточної заборгованості на сумнівну і безнадійну» [25] (таблиця 1.5).

Таблиця 1.5. – Визначення та порядок розрахунку резерву сумнівних боргів за НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»

Термін	Суть
«Безнадійна дебіторська заборгованість»	«поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності»
Сумнівний борг	поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником
Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості	сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів
Методи визначення величини резерву сумнівних боргів» [25]	<p>1) застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості</p> <p>2) застосування коефіцієнта сумнівності.</p> <p>За методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.</p> <p>За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.</p> <p>Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході - класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення - визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років <p>Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату» [25].</p>

Джерело: складено на основі [25].

Для складання фінансової звітності дебіторську заборгованість згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» поділяють на поточну і довгострокову (рисунок 1.3).

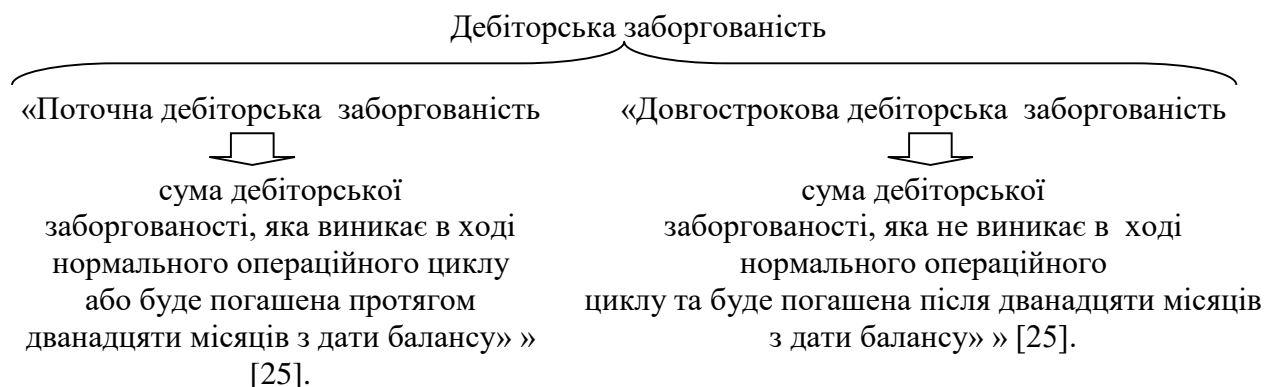

Рисунок 1.3 Класифікація дебіторської заборгованості за НП(С)БО 10

«Дебіторська заборгованість»

Джерело: сформовано на основі [25].

Також, дебіторська заборгованість може виникати і за розрахунками з бюджетом «включає заборгованість фінансових і податкових органів, а також авансові платежі, переплату за податками і зборами, іншими платежами до бюджету та відображається в балансі із виділенням заборгованості з податку на прибуток» [25].

Положення Податкового кодексу України застосовуються при «визнанні доходів і ще непогашенні дебіторської заборгованості, розрахунку податків та зборів, які можуть включатися до бази оподаткування суми непогашеної дебіторської заборгованості, списанні до складу витрат безнадійної заборгованості, формуванні бази оподаткування податком на прибуток» [25].

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [27] та Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності № 433 [34], дебіторська заборгованість відображається в активі балансу «довгострокова у складі необоротних активів, поточна у складі оборотних активів» [27;34].

Інвентаризація дебіторської заборгованості проводиться згідно Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [35]: «інвентаризація активів та зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності проводиться до дати балансу в період трьох місяців для дебіторської та кредиторської заборгованостей» [35].

Особливості облікової політики щодо дебіторської заборгованості розкриваються відповідно до Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства [36].

Для відображенні в обліку дебіторської заборгованості застосовують рахунки обліку відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій [37], Інструкцію про його застосування [38], зокрема рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів» [37; 38].

1.3. Оцінка наукових проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості

На основі опрацювання наукових праць визначимо основні теоретичні, методичні та практичні проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості (таблиця 1.6).

Аналізуючи наведені в таблиці дані, можемо сформувані основні напрямки, за якими вчені вбачають проблемні аспекти організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості.

Таблиця 1.6. – Проблемні аспекти в організації бухгалтерського обліку та аналізі дебіторської заборгованості

Автори	Суть проблеми	Напрями вирішення проблеми
1	2	3
Кулик Ю.М., Долока Л.В., Здір В.А., Ткаченко А.А., Цибань А.О.	«основні проблеми обліку заборгованості на підприємствах включають класифікацію заборгованості, оцінку дебіторської заборгованості, взаємозв'язок між дебіторською і кредиторською заборгованостями, способи оплати дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів» [4]	Методи регулювання, зокрема, «економічні заходи для аналізу та обліку дебіторської заборгованості — постійний аналіз і відслідковування стану розрахунків, затримок у виплатах зі сторони підрядників та виявлення причин, оцінка вже існуючих заборгованостей, контроль фінансового стану контрагентів» [4]

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я., Кумейко А.В.	«Незалежно від стану розвитку економіки кожне підприємство стикається з проблемою значного інвестування оборотних активів в дебіторську заборгованість. Її наявність є невід’ємним результатом господарської діяльності підприємства, а оптимізація її обсягу – одним із найбільш актуальних завдань менеджменту» [5]	Управління дебіторською заборгованістю має «ґрунтуватися на оптимальному співвідношенні між ліквідністю та прибутковістю» [5]
Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н.	«ключові проблеми у сфері бухгалтерського обліку: формальний характер створення резервів сумнівних боргів, складність упровадження міжнародних вимог через обмеженість інформаційної бази та потребу у високій професійній підготовці фахівців» [7]	«необхідність гармонізації національних стандартів із міжнародними, розвитку інфраструктури збору даних щодо платіжної дисципліни контрагентів та застосування цифрових технологій управління ризиками» [7]
Макаренко А.П., Левитська Д.Ю.	«Недосконалий облік дебіторської заборгованості або наявність безнадійної заборгованості приводять до зниження прибутку підприємства та підвищує ймовірність банкрутства» [10]	«підприємству необхідно проводити контроль обліку розрахунків з дебіторами, приділяючи велику увагу кожному процесу» [10]
	«Недостатньо розкриті питання класифікації заборгованості» [10]	<i>Дослідити класифікацію дебіторської заборгованості з урахуванням специфіки діяльності підприємства</i>
	«Відсутність на підприємствах резерву сумнівних боргів» [10]	<i>Формувати резерв сумнівних боргів, попередньо розрахувавши необхідну потребу такого резерву для уникнення безнадійної дебіторської заборгованості</i>
	«Відсутність або недосконало розроблено план проведення внутрішнього контролю» [10]	<i>Скласти план проведення внутрішнього контролю з урахуванням специфіки діяльності підприємства</i>
	«Відсутність плану дій в разі довгострокової заборгованості» [10]	<i>Скласти план необхідних заходів у випадку виникнення довгострокової заборгованості</i>
Глушач Ю.	Оцінка дебіторської заборгованості без врахування суми знижки (за валовим методом), що «суперечить принципу обачності, оскільки на дату визнання оцінка дебіторська заборгованість часто відображається за завищеною вартістю» [17]	«необхідність подальшого узгодження питань методології та оцінки дебіторської заборгованості з метою наближення їх до міжнародних стандартів обліку та звітності» [17]

Продовження таблиці 1.6

1	2	3
Назаренко О.В., Лукаш Т.В.	«На сьогодні власники приділяють не достатньо уваги формуванню облікової політики, що носить негативний вплив на обліковий процес, формування внутрішніх та зовнішніх інформаційних потоків, визначення фінансових результатів» [12]	«Імплементация наведених компонент щодо дебіторської заборгованості до Положення про облікову політику окремого господарюючого суб'єкта, сприятиме вдосконаленню побудови облікового процесу, формуванню звітних показників для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів відповідної інформації, зростанню ефективності прийняття управлінських рішень» [12]
Яременко Л.М.	«суперечливий характер нормативно-правових документів з обліку дебіторської заборгованості» [13]; «нечітке розмежування видів дебіторської заборгованості» [13]	«внести зміни до діючого НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» стосовно віднесення до поточних активів дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, внесення змін до Плану рахунків, що діє в Україні, які забезпечать окремий облік довгострокової та поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги» [13]
Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. Юрченко О.В.	«ділянці автоматизації управління дебіторською заборгованістю, як правило, не приділяється достатньо уваги» [18]	«здійснювати нарахування резерву сумнівних боргів у підсистемі «Бухгалтерський облік» у документі «Коригування боргу» [18]
Степаненко О.І., Дубовик М.Ф.	«Результатом непогашення контрагентом дебіторської заборгованості є скорочення оборотного капіталу, зниження динаміки грошових потоків, зростання ризику збитків, а також збільшення витрат часового ресурсу облікового персоналу» [20]	«щоб управління дебіторською заборгованістю було ефективним, необхідно запроваджувати систему нормування оборотних активів та дебіторської заборгованості, зокрема. Це передбачає розрахунок нормативних показників, їх перевірка на правильність та автоматизування процедури коректування та контролю встановлених норм» [20]

Примітка: курсивом – доповнено автором.

Джерело: [4; 5; 7; 10; 12; 13; 17; 18; 20].

Так, автори Макаренко А.П. і Левитська Д.Ю. в напрямку напрацювань удосконалення внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами обґрунтовують необхідність таких заходів:

– в частині організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості: вивчення коректності та своєчасності відображення в бухгалтерському обліку

виникнення дебіторської заборгованості;

– в частині аналізу дебіторської заборгованості: виявлення факторів, які спричиняють зростання суми дебіторської заборгованості; оцінка рівня ризику виникнення значний сум дебіторської заборгованості.

Назаренко О.В. і Лукаш Т.В. вірно зазначають, що належним чином сформована облікова політика в частині обліку дебіторської заборгованості сприяє прийняттю ефективних управлінських рішень щодо оптимізації суми заборгованості дебіторів, зміцненню розрахунково-платіжної дисципліни.

Яременко Л.М. окрім вже зазначених у таблиці проблемних аспектів обліку дебіторської заборгованості, виділяє також наступні:

– «неприспособаність методів визначення величини резерву сумнівних боргів в обліку, які визначені НП(с)БО 10» [13];

– «невміле застосування системи внутрішнього контролю обліку дебіторської заборгованості, що спричиняє проблему обґрунтованості дебіторської заборгованості загалом та по окремих видах» [13];

– «відсутність наукових і практичних розробок можливих форм бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, що забезпечило б надання якісної бухгалтерської інформації про розрахунки з дебіторами різним користувачам» [13];

– «недосконала політика управління дебіторською заборгованістю, адже саме політика управління дебіторською заборгованістю, яка представляє собою частину загальної політики управління оборотними активами і маркетингової політики підприємства, спрямованої на розширення обсягів реалізації продукції, визначає ефективність роботи підприємства» [13].

Для вирішення зазначених проблем автор Яременко Л.М. пропонує наступні заходи щодо удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами:

– створення резерву сумнівних боргів та обов'язкове зазначення порядку його формування в обліковій політиці підприємства;

– поділяти дебіторську заборгованість на короткострокову, довгострокову і поточну з точки зору оцінки ймовірності її вчасного погашення покупцями та

замовниками;

– підтримувати оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості з урахуванням переваг та недоліків в ситуації, коли спостерігається значне переважання однієї із видів заборгованості;

– впроваджувати ефективний інструмент у вигляді інвентаризації дебіторської заборгованості з метою постійного моніторингу для контролю за дотриманням термінів погашення та повноти сплати дебіторами сум заборгованості.

Науковці Andiola L.M., Downey D.H., Earley C.E., Jefferson D. [39] розглядають проблемні питання, які виникають при тестуванні суттєвості дебіторської заборгованості за умов нестабільності аудиторського середовища і акцентують увагу на необхідності застосування сучасних технологій аудиту.

Отже, наше дослідження показало значну кількість окреслених науковцями теоретико-методичних та практичних проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості, серед яких чимало пов'язано з недосконалістю нормативно-правового регулюванням, неефективним застосуванням такого інструменту як резерв сумнівних боргів, недостатньо відпрацьованою системою внутрішнього контролю за обсягами та динамікою дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта з точки зору її впливу на ліквідність, ділову активність, ділову репутацію.

Висновки до розділу 1

1. У наукових працях розглядають проблеми обліку, контролю, аналізу, аудиту та управління дебіторської заборгованості, а сама дебіторська заборгованість характеризуються сумою зобов'язань, що підлягають погашенню. У наукових працях об'єктом дослідження виступає і класифікація дебіторської заборгованості для різних потреб: обліку, звітності, управління та контролю. Значну увагу приділяють питанням оцінки дебіторської

заборгованості, резерву сумнівних боргів та синтетичному її обліку. При дослідженні проблем аналізу дебіторської заборгованості розглядають питання методики аналізу фінансового стану підприємств та співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей.

2. Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості включає Господарський кодекс України (втратив чинність 28.08.2025), Цивільний кодекс України, НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», Податковий кодекс та інші інструкції та рекомендації.

3. На основі опрацювання наукових праць визначено основні теоретичні, методичні та практичні проблем в організації обліку і аналізі дебіторської заборгованості, засобами вирішення яких є вдосконалення нормативно-правового регулювання, коректне визначення резерву сумнівних боргів, ефективний внутрішній контроль обсягів і динаміки дебіторської заборгованості тощо.

Основні положення розділу викладено автором у працях [40-42].

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

2.1. Статистична оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств

Сільськогосподарські підприємства України здійснюють господарську діяльність у складних умовах, що робить управління дебіторською заборгованістю одним з основних елементів їх фінансової стабільності. Сезонність виробництва, коливання цін і затримки в часі в розрахунках з боку партнерів ведуть до акумулювання значних сум такої заборгованості. А це, в свою чергу, знижує ліквідність господарств, створює складнощі у фінансуванні польових робіт і підвищує ризики неплатоспроможності.

Наведемо у таблиці 2.1 аналіз динаміки показників активу балансу сільськогосподарських підприємств України, зокрема підсумку балансу, вартості оборотних активів і суми дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.1. – Аналіз динаміки показників балансу сільськогосподарських підприємств України за 2014-2024 роки

Рік	Вартість майна, тис. грн.	Оборотні активи, тис. грн.	Дебіторська заборгованість, тис. грн	Питома вага дебіторської заборгованості,%	
				у підсумку балансу	в оборотних активах
1	2	3	4	5	6
2013	308851117,3	193244781,2	97606492,9	31,6	50,5
2014	386165525,7	265496092,8	150746398,3	39,0	56,8
2015	679872442,6	511534006,4	341682476,3	50,3	66,8
2016	1530344115,2	1315003099,3	1090856471,1	71,3	83,0
2017	903648684,8	634775760,3	364221956,8	40,3	57,4
2018	973862527,8	648939540,1	323819490,5	33,3	49,9
2019	1020604471,5	635750932,1	295876737,7	29,0	46,5
2020	1120817614,6	706071564,2	328268441,1	29,3	46,5
2021	1332022806,3	870792170,5	379626557,2	28,5	43,6
2022	1428560950,6	968921272,6	426060970,9	29,8	44,0
2023	1513615786,5	1017376371,9	429420290,2	28,4	42,2
2024	1703705657,8	1141327420,0	506506089,0	29,7	44,4

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6
2024 до 2013, абс.	1394854540,5	948082638,8	408899596,1	-1,9	-6,1
2024 до 2013, рази	5,5	5,9	5,2	x	x

Джерело: розрахунки автора за даними [43-44].

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.1, можемо зробити висновок про загальну тенденцію до зростання підсумку балансу підприємств сільського господарства. Таке зростання спостерігається протягом всього періоду дослідження, окрім зниження у 2017 році. Порівняно з базисним 2013 роком підсумок балансу підприємств сільського господарства у 2024 році збільшився на 1394854540,5 тис. грн., що складає 5,5%. Найбільш значною сума підсумку балансу сільськогосподарських підприємств була у 2024 році, а саме 1703705657,8 тис. грн. Відповідно, у 2013 році, навпаки, спостерігається найменше значення підсумку балансу досліджуваних підприємств, а саме 308851117,3 тис. грн.

Щодо динаміки вартості оборотних активів підприємств сільського господарства, то спостерігаємо загальну тенденцію до зростання їх вартості. Таке зростання спостерігається протягом всього періоду дослідження, окрім зниження у 2017 і 2019 роках. Порівняно з базисним 2013 роком вартість оборотних активів підприємств сільського господарства у 2024 році збільшився на 948082638,8 тис. грн., що складає 5,9%. Найбільш значною вартість оборотних активів сільськогосподарських підприємств була у 2016 році, а саме 1315003099,3 тис. грн. Відповідно, у 2013 році, навпаки, спостерігається найменше значення вартості оборотних активів досліджуваних підприємств, а саме 193244781,2 тис. грн.

Аналіз також показав загалом зростання суми дебіторської заборгованості підприємств сільського господарства. Таке зростання спостерігається протягом всього періоду дослідження, окрім зниження у 2015 і 2019 роках. Порівняно з базисним 2013 роком дебіторська заборгованість підприємств сільського господарства у 2024 році збільшилась на 408899596,1 тис. грн., що складає 5,2%. Найбільш значною сума дебіторської заборгованості сільськогосподарських

підприємств була у 2016 році, а саме 1090856471,1 тис. грн. Відповідно, у 2013 році, навпаки, спостерігається найменше значення дебіторської заборгованості досліджуваних підприємств, а саме 97606492,9 тис. грн.

Графічно динаміку розглянутих показників балансу сільськогосподарських підприємств України у 2013-2024 роках представлено на рисунку 2.1.

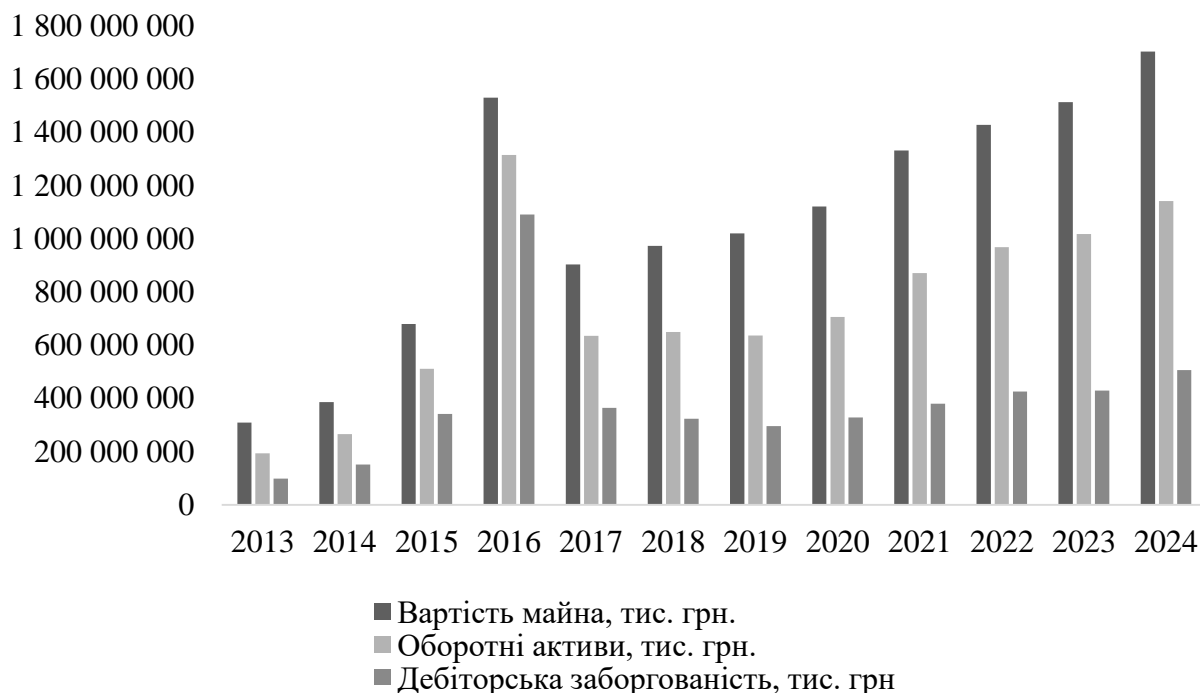

Рисунок 2.1 Динаміка показників балансу сільськогосподарських підприємств України у 2013-2024 роках, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [43-44].

Питома вага дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у вартості їх майна варіюється в інтервалі від 28,4% (2023 рік) до 71,3% (2016 рік). Порівняно з базисним 2013 роком зазначений показник зменшився лише на 1,9 відсоткових пункти. А протягом 2018-2024 років питома вага дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у вартості їх майна була відносно стабільною і становила близько 30%.

Питома вага дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у вартості їх оборотних активів варіюється в інтервалі від 42,2% (2023 рік) до 83,0% (2016 рік). Порівняно з базисним 2013 роком зазначений показник у 2024 році зменшився на 6,1 відсоткових пункти. А

протягом 2018-2024 років питома вага дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у вартості їх оборотних активів була відносно стабільною і становила близько 45%.

Графічно динаміка питомої ваги дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у підсумку балансу і у оборотних активах представлено на рисунку 2.2.

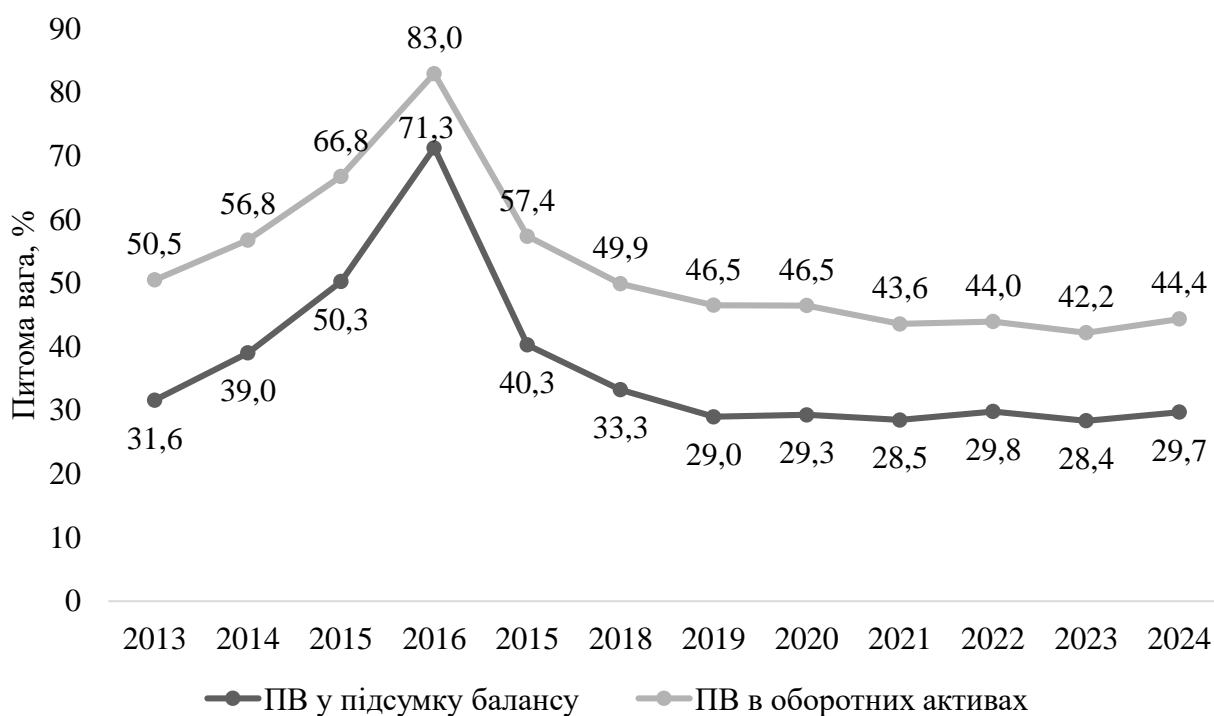

Рисунок 2.2 Динаміка питомої ваги дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України у підсумку балансу і у оборотних активах у 2013-2024 роках, %

Джерело: побудовано автором на основі власних розрахунків за даними [43-44].

Наведемо у таблиці 2.2 порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України за 2013-2024 роки.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.2, можемо зробити висновок про стабільне переважання суми дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України над обсягами кредиторської заборгованості протягом періоду дослідження. Зазначимо, що у відносному вираженні це переважання становить від 1,65 рази (2019 рік) до 6,42 рази (2016 рік).

Таблиця 2.2. – Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України за 2014-2024 роки

Рік	Дебіторська заборгованість, тис. грн	Кредиторська заборгованість, тис. грн	Різниця між дебіторською і кредиторською заборгованістю	
			Абс., тис. грн.	Відн., рази
2013	97606492,9	49263700,8	48342792,1	1,98
2014	150746398,3	70399134,9	80347263,4	2,14
2015	341682476,3	135276935,3	206405541,0	2,53
2016	1090856471,1	169939584,8	920916886,3	6,42
2017	364221956,8	183986946,5	180235010,3	1,98
2018	323819490,5	172878118,9	150941371,6	1,87
2019	295876737,7	178816954,0	117059783,7	1,65
2020	328268441,1	176126461,7	152141979,4	1,86
2021	379626557,2	177789135,5	201837421,7	2,14
2022	426060970,9	186223561,1	239837409,8	2,29
2023	429420290,2	205969543,1	223450747,1	2,08
2024	506506089,0	224985433,2	281520655,8	2,25

Джерело: розрахунки автора за даними [44-45].

Графічно динаміку дебіторської і кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України за 2014-2024 роки представлено на рисунку 2.3.

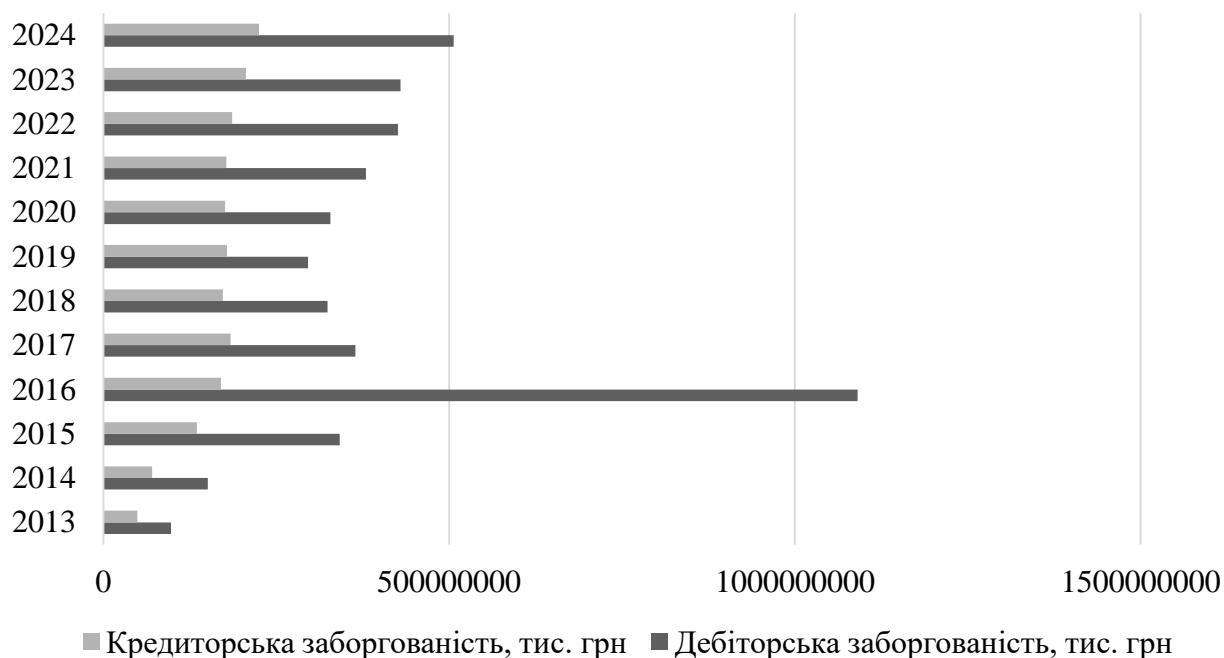

Рисунок 2.3 Динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України за 2014-2024 роки, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [44-45].

Розглянемо переваги і недоліки такого співвідношення сум дебіторської і кредиторської заборгованостей для підприємств.

Оскільки сума дебіторської заборгованості є більшою порівняно із кредиторською заборгованістю, то за умови погашення дебіторами своєї заборгованості підприємствам вистачит коштів на погашення своєї кредиторської заборгованості. Це, звичайно, позитивний момент. Однак такі значні суми дебіторської заборгованості тягнуть за собою нестачу оборотних коштів для ведення господарської діяльності і необхідність шукати джерела таких коштів зовні – у вигляді кредитів, за користування якими слід сплачувати відсотки. Це, звісно, створює значні проблеми та зменшує ефективність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, проведений аналіз статистичних даних показав загалом позитивну динаміку показників діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні в частині зростання вартості майна, вартості оборотних активів. Однак аналіз також показав негативне стабільне значне переважання сум дебіторської заборгованості над кредиторською, наслідком якого є зниження платоспроможності досліджуваних підприємств та нестачі оборотних коштів для ефективного ведення господарської діяльності.

2.2. Організація обліку дебіторської заборгованості

Облікова політика сільськогосподарських підприємств відображається у Наказі про облікову політику, який розробляється головним бухгалтером відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [24], НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [27] та Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства [36].

На досліджуваному сільськогосподарському товаристві ТОВ «Волинь Нова» елементи організації обліку активів, зобов'язань і капіталу наводяться в обліковій політиці.

На ТОВ «Волинь Нова» облік ведеться в бухгалтерії. За організацію роботи відповідає головний бухгалтер. Склад бухгалтерії ТОВ «Волинь Нова» включає 14 бухгалтерів, робота між якими розподілена згідно посадових інструкцій (рисунок 2.4, таблиця 2.3).

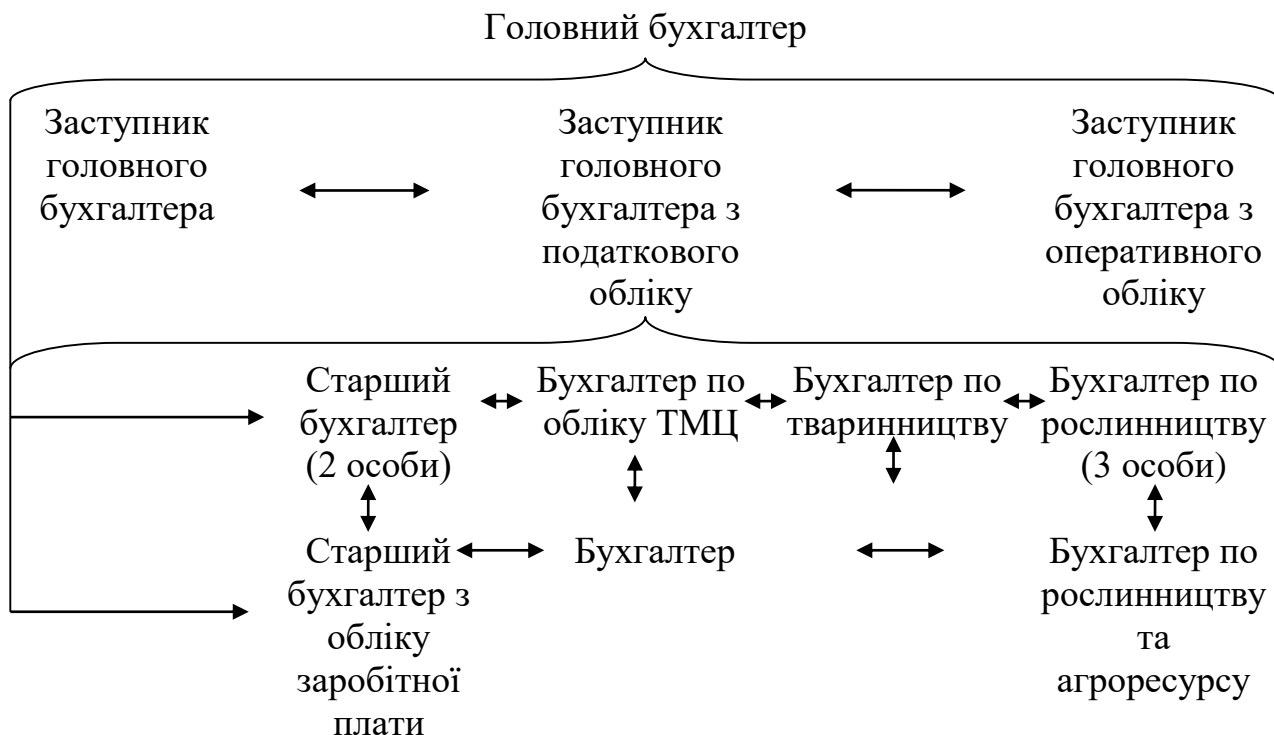

Рисунок 2.4 Структура бухгалтерії ТОВ «Волинь Нова»

Джерело: побудовано за даними підприємства.

Таблиця 2.3. – Обов'язки бухгалтерів ТОВ «Волинь Нова»

Посада	Рахунки обліку	Обов'язки
1	2	3
Головний бухгалтер	7 і 9 клас рахунків, 44	Організація та контроль роботи бухгалтерії та ведення обліку Складання фінансової і податкової звітності
Заступник головного бухгалтера	7 і 9 клас рахунків, 44	Облік доходів, витрат та фінансових результатів Складання статистичної звітності
Заступник головного бухгалтера з податкового обліку	64,40,42,43	Нарахування і облік податків Облік капіталу Складання податкової звітності
Заступник головного бухгалтера з оперативного обліку	23,27,91	Зведений облік виробництва Складання внутрішньої звітності, виробничих звітів Облік земельних паїв
Старший бухгалтер	10,11,13,14,15,16	Облік необоротних активів
Старший бухгалтер	36, 37, 38, 39,50,63,68	Облік дебіторської та кредиторської заборгованості, резерву сумнівних боргів, кредитів, витрат майбутніх періодів

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
Старший бухгалтер з обліку заробітної плати	66,65	Облік нарахувань та утримань із заробітної плати
Бухгалтер	30, 31, 33	Облік грошових коштів
Бухгалтер по тваринництву	232,27,91	Облік виробничих витрат і продукції тваринництва
Бухгалтер з обліку ТМЦ	20, 22	Облік ТМЦ, запасів, МШП
Бухгалтер по рослинництву	231 (озимі зернові), 27,91	Облік виробничих витрат і продукції рослинництва
Бухгалтер по рослинництву	231 (ярі зернові), 27,91	
Бухгалтер по рослинництву	231 (інші сільськогосподарські культури),27,91	
Бухгалтер по рослинництву та агроресурсу	234,91	Облік виробничих витрат, робіт та послуг машинно-тракторного парку

Джерело: побудовано за даними підприємства.

На товаристві затверджений шатний розпис бухгалтерії, згідно якого до бухгалтерії входять: головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, заступник головного бухгалтера з податкового обліку, заступник головного бухгалтера з оперативного обліку, старший бухгалтер (2 особи), бухгалтер, бухгалтер по тваринництву, старший бухгалтер з обліку заробітної плати, бухгалтер з обліку ТМЦ, бухгалтер по рослинництву (3 особи), бухгалтер по рослинництву та агроресурсу.

На ТОВ «Волинь Нова» на 2024 рік не розроблений наказ про облікову політику (останній наказ розроблений в 2021 році).

ТОВ «Волинь Нова» застосовує журнальну форму обліку та програмний продукт BAS Бухгалтерія. При поданні звітності і складанні податкової звітності використовую «М.Е.Дос».

ТОВ «Волинь Нова» складає всі форми фінансової звітності та є платником єдиного податку 4 групи [33]. Крім того, ТОВ сплачує «податок на додану вартість, податок з доходів фізичних осіб, земельний податок, військовий збір, єдиний соціальний внесок» [33].

Облік дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» стосується «дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторської

заборгованості за розрахунками за виданими авансами, з бюджетом, іншої поточної дебіторської заборгованості» [37].

Облікова політика досліджуваного товариства визначає особливості виникнення та відображення в обліку і звітності дебіторської заборгованості (рисунок 2.5).

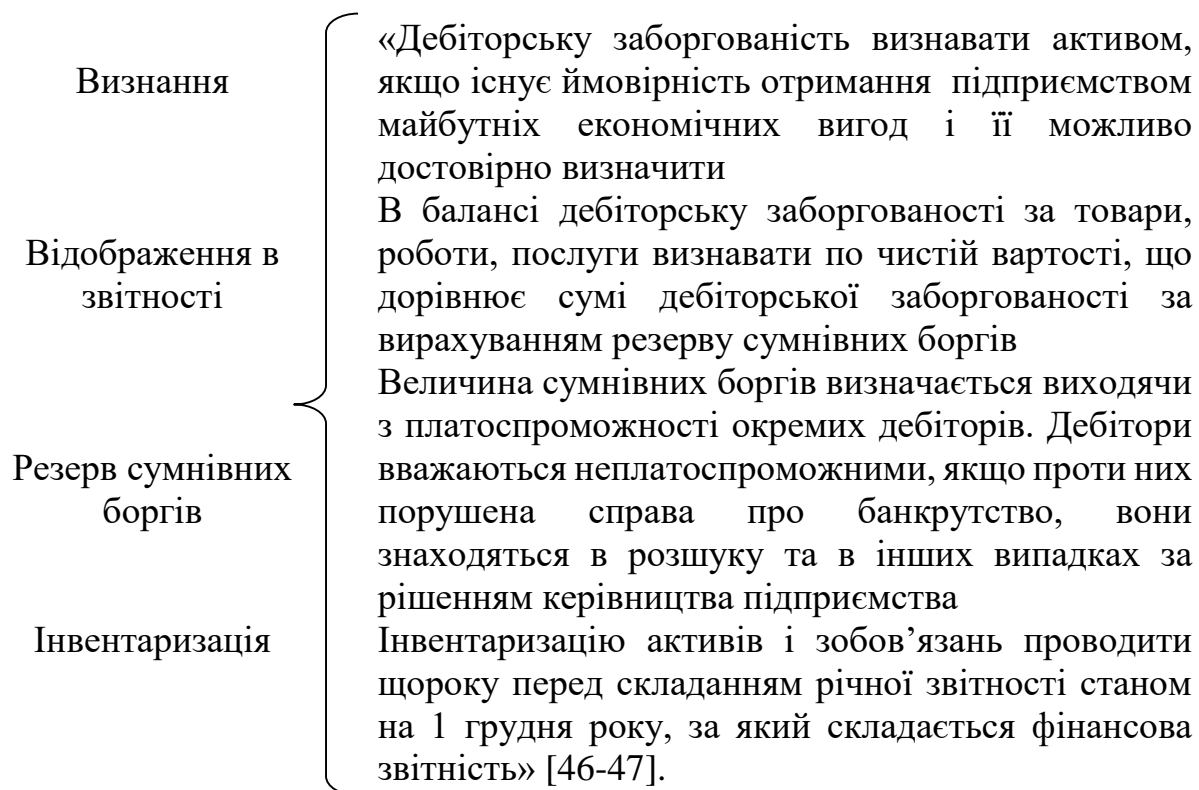

Рисунок 2.5 Складові облікової політики щодо відображення дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова»

Джерело: побудовано за даними підприємства.

При цьому, в обліковій політиці досліджуваного товариства не відображені: правовий документ щодо обліку дебіторської заборгованості, порядок синтетичного і аналітично обліку. Разом з тим, не розроблений робочий план рахунків, в тому числі і щодо обліку розрахунків з дебіторами.

Дебіторська заборгованість виникає при реалізації сільськогосподарської продукції, робіт, послуг, при розрахунках з підзвітними особами, авансових розрахунках та розрахунках з бюджетом та відображається в обліку відповідно до первинних документів по її виникненню (рисунок 2.6). Зведеними

документами з обліку є Журнали обліку дебіторської заборгованості, журнали по синтетичних рахунках обліку та акт звірки взаєморозрахунків з покупцями і замовниками.

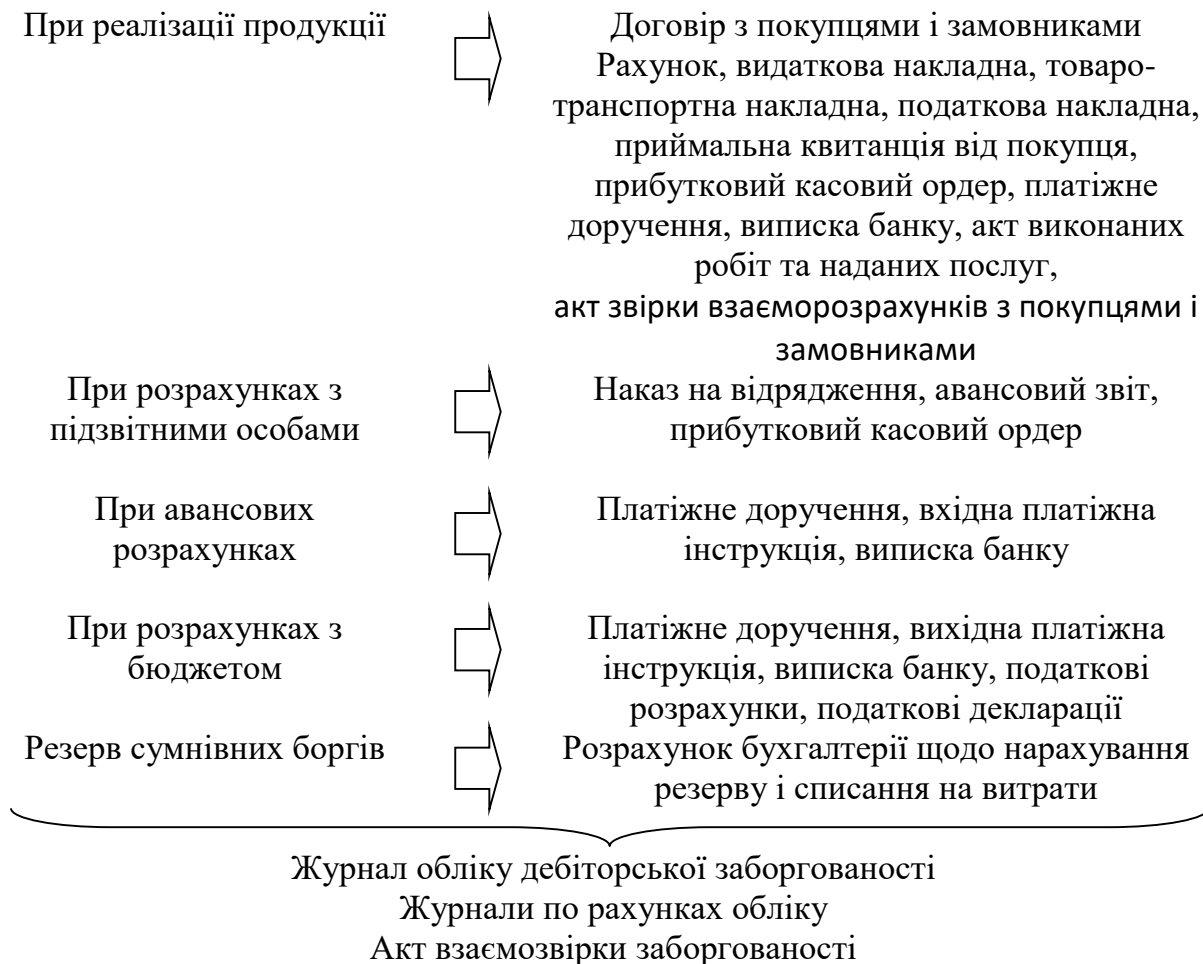

Рисунок 2.6 Первинні та зведені документи з обліку дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах

Джерело: побудовано за даними підприємства.

Основними первинними документами, які застосовуються при обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова», є приймальні квитанції від покупців, накладні, акти виконаних робіт, податкові накладні, платіжні доручення від покупців.

В кінці місяця за кожним рахунком обліку дебіторської заборгованості формуються відповідні журнали по рахунках.

Для синтетичного обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» використовують рахунки з «Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань, господарських операцій підприємств і організацій» [37-38]:

-36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» – «ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнюється інформація про розрахунки з учасниками промислово-фінансової групи» [37-38];

-37 «Розрахунки з різними дебіторами» – «ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями» [37-38];

-38 «Резерв сумнівних боргів» – «ведеться облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення» [37-38].

На ТОВ «Волинь Нова» не використовують аналітичні рахунки в розрізі дебіторів.

Основний рахунок, який застосовується при обліку дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах є рахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» [37-38].

Відображення операцій по обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» за серпень 2025 року подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. – Відображення операцій по обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» за серпень 2025 року

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Відображено дохід від реалізації сільськогосподарської продукції	361	701	1280400,00
Відображено ПДВ	701	641	213400,50
Списано витрати на відрядження зоотехніка	92	372	2500,00
Відображено дохід від наданих послуг вантажним автомобілем	377	703	24000,00
Відображено ПДВ	703	641	4000,00
Надійшла на рахунок заборгованість покупців за реалізовану сільськогосподарську продукцію	311	361	1650700,00

Джерело: побудовано за даними обліку підприємства.

На сільськогосподарських підприємствах згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [27] та Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності № 433 [34] дебіторська заборгованість відображається в балансі (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5. – Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності сільськогосподарських підприємств

Звітність	Стаття
Баланс	«Розділ 2 «Оборотні активи», рядок 1125 «Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги», рядок 1130 « Дебіторська заборгованість за виданими авансами», рядок 1135 «Дебіторська заборгованість за за розрахунками з бюджетом», рядок 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість» [27;34]

Джерело: побудовано за даними обліку підприємства та [27; 34].

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» «детальна інформація про дебіторську заборгованість наводиться у примітках до річної фінансової звітності» [25], зокрема:

- «перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості;
- перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов’язаних сторін, з виділенням внутрішньогрупового сальдо дебіторської заборгованості;
- склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість»;
- метод визначення величини резерву сумнівних боргів;
- сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення;
- залишок резерву сумнівних боргів за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному році» [25].

2.3. Аналіз дебіторської заборгованості

Аналіз дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств проведемо за даними одного із сільськогосподарських підприємств Волинської

області ТОВ «Волинь Нова» за такими напрямками: склад, динаміка та структура, оборотність дебіторської заборгованості.

Наведемо у таблиці 2.6 аналіз динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.6. – Аналіз динаміки дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки

Показник	Значення показника у відповідному періоді, тис. грн.			Відхилення			
	2022	2023	2024	Абс., тис. грн.		Відн., %	
				2023/ 2022	2024/ 2023	2023/ 2022	2024/ 2023
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	156649	76292	108780	-80357	32488	-51,3	42,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками:							
за виданими авансами	-	48718	152695	48718	103977		213,4
з бюджетом	852	166322	106215	165470	-60107	19421,4	-36,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	58526	388146	198515	329620	-189631	563,2	-48,9
Разом дебіторської заборгованості	216027	679478	566205	463451	-113273	214,5	-16,7

Джерело: розрахунки автора за даними фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.6, можемо зробити висновок про те, що дебіторська заборгованість ТОВ «Волинь Нова» у 2022-2024 роках включає такі складові: дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, дебіторську заборгованість за розрахунками за виданими авансами і з бюджетом, а також іншу поточну дебіторську заборгованість.

Зміни у цих складових дебіторської заборгованості і були причиною змін у загальній сумі дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова».

Графічно динаміку дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки у розрізі складових представлено на рисунку 2.7.

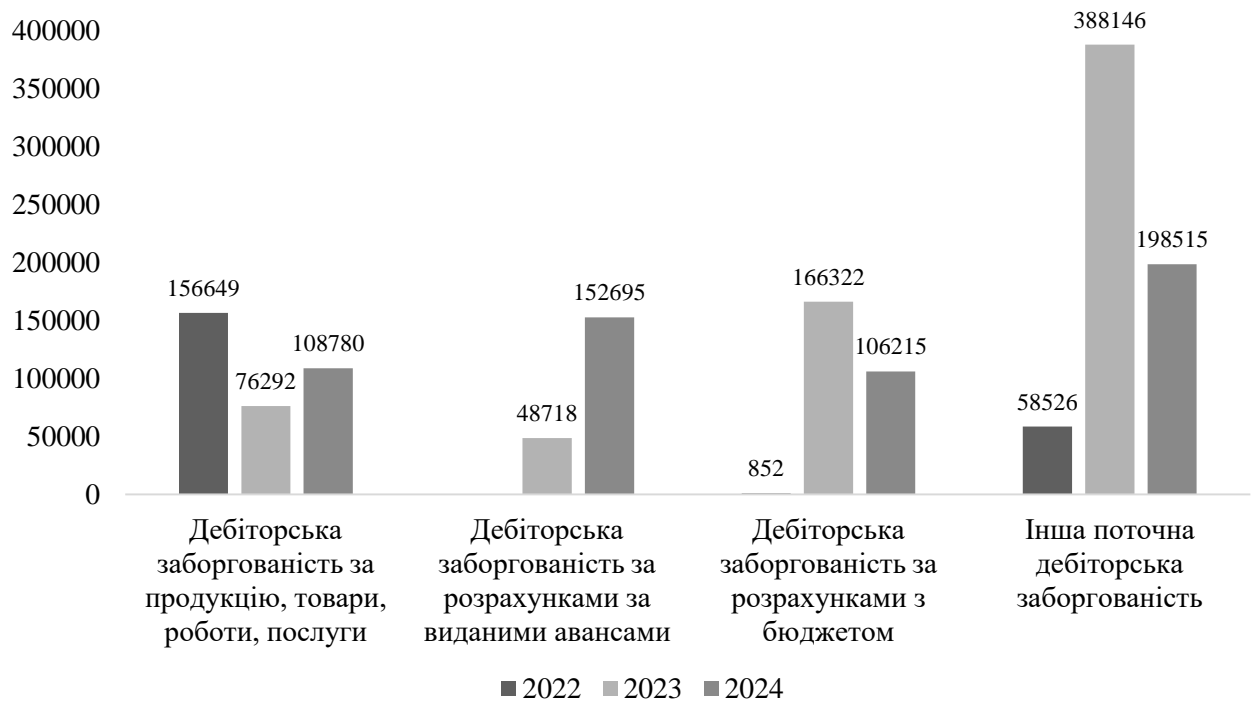

Рисунок 2.7 Динаміка дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки у розрізі складових, тис. грн.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності підприємства.

Так, якщо порівняти суму дебіторської заборгованості підприємства у 2023 році з 2022 роком, то спостерігається збільшення на 463451 тис. грн., що становить 214,5% або у 3,15 рази. Така динаміка пояснюється зростанням суми дебіторської заборгованості за розрахунками за виданими авансами (на 48718 тис. грн.), з бюджетом (на 165470 тис. грн. або на 19421,4%, або у 195,2 рази), а також іншої поточної дебіторської заборгованості (на 329620 тис. грн. або на 563,2%, або у 6,6 рази). Водночас фіксуємо зменшення суми дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги ТОВ «Волинь Нова» за цей період на 80357 тис. грн. (51,3%).

Якщо порівняти суму дебіторської заборгованості підприємства у 2024 році з 2023 роком, то спостерігається зменшення на 113273 тис. грн., що становить 16,7%. Така динаміка пояснюється зменшенням суми дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом (на 60107 тис. грн. або на 36,1%), а також іншої поточної дебіторської заборгованості (на 189631 тис. грн. або на 48,9%). Водночас фіксуємо збільшення суми дебіторської заборгованості за

виданими авансами (на 103977 тис. грн. або на 213,4%, або у 3,1 рази), а також дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги ТОВ «Волинь Нова» за цей період на 32488 тис. грн. (42,6%).

Наведемо у таблиці 2.7 аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.7. – Аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки

Показник	2022		2023		2024		Відхилення за питоною вагою, пунктів структури	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	2023/2022	2024/2023
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	156649	72,51	76292	11,23	108780	19,21	-61,29	7,98
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
за виданими авансами	-		48718	7,17	152695	26,97	7,17	19,80
з бюджетом	852	0,39	166322	24,48	106215	18,76	24,08	-5,72
Інша поточна дебіторська заборгованість	58526	27,09	388146	57,12	198515	35,06	30,03	-22,06
Разом дебіторської заборгованості	216027	100	679478	100	566205	100	x	x

Джерело: розрахунки автора за даними фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.7, можемо зробити висновок про те, що у структурі дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки сталися значні зміни. Так, якщо у 2022 році серед видів дебіторської заборгованості підприємства суттєва переважала дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги з питоною вагою 72,51%, то у наступні роки питома вага цієї складової дебіторської заборгованості значно знизилась і складала 11,23% у 2023 році і 19,21 у 2024 році.

У 2023 році найбільш суттєвою складовою дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» є інша поточна дебіторська заборгованість, питома вага якої складає 57,12%, хоча в інші періоди питома вага цього виду дебіторської заборгованості є меншою і становить 27,09% у 2022 році і 35,06% у 2024 році.

Відповідно, у 2024 році інша поточна дебіторська заборгованість займає найбільшу питому вагу в структурі дебіторської заборгованості підприємства.

Графічно структуру дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки представлено на рисунку 2.8.

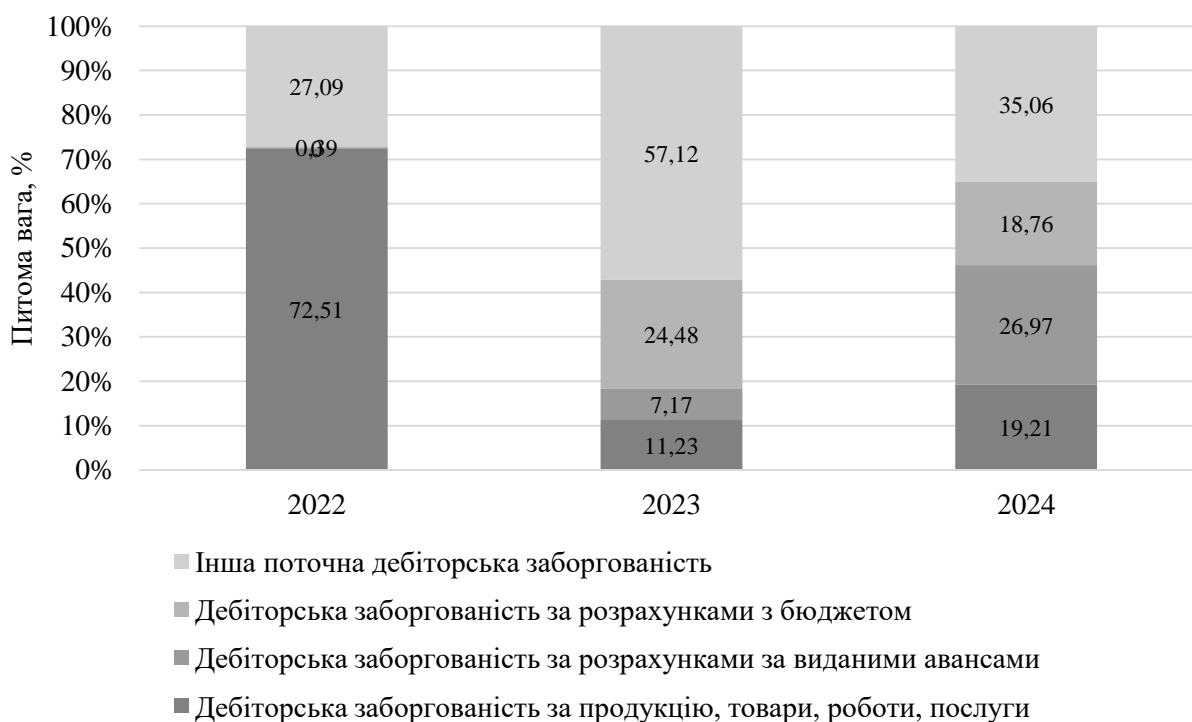

Рисунок 2.8 Структура дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки, %

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності підприємства.

Спостерігаються такі зміни у структурі дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» у 2023 році у порівнянні з 2022 роком:

– збільшується питома вага таких складових: дебіторської заборгованості за виданими авансами (на 7,17 пунктів структури), дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом (на 24,08 пунктів структури), іншої поточної дебіторської заборгованості (на 30,03 пунктів структури);

– зменшується питома вага таких складових: дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги (на 61,29 пунктів структури).

Спостерігаються такі зміни у структурі дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» у 2024 році у порівнянні з 2023 роком:

– збільшується питома вага таких складових: дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги (на 7,98 пунктів структури), дебіторської заборгованості за виданими авансами (на 19,80 пунктів структури);

– зменшується питома вага таких складових: дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом (на 5,72 пунктів структури), іншої поточної дебіторської заборгованості (на 22,06 пунктів структури).

Наведемо у таблиці 2.8 аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки.

Таблиця 2.8. – Аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки

Показник	Одиниці виміру	Значення показників у відповідному періоді			Відхилення	
		2022	2023	2024	2023/2022	2024/2023
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Тис. грн.	379153	1227553	3094349	848400	1866796
Середньорічна сума дебіторської заборгованість	Тис. грн.	209478	447753	622842	238275	175089
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Обороти	1,81	2,74	4,97	0,93	2,23
Період погашення дебіторської заборгованості	Дні	202	133	73	-69	-60

Джерело: розрахунки автора за даними фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.8, можемо зробити висновок про позитивну динаміку показників оборотності ТОВ «Волинь Нова» протягом періоду дослідження. Про це свідчить зростання коефіцієнта оборотності від 1,81 рази у 2022 році до 2,74 рази у 2023 році і до 4,97 рази у 2024 році.

З економічної точки зору це можна інтерпретувати таким чином:

– дебіторська заборгованість підприємства протягом року саме стільки разів покривається чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

– на кожну гривню середньорічної суми дебіторської заборгованості припадає саме стільки гривень чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

– дебіторська заборгованість протягом року робить саме стільки оборотів у чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Відповідно динаміка періоду обороту (погашення) дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» протягом періоду дослідження також позитивна, що проявляється у зменшенні періоду одного обороту від 202 днів у 2022 році до 133 днів у 2023 році і до 73 днів у 2024 році. Економічна інтерпретація цього показника така – він показує час, протягом якого дебіторська заборгованість здійснює один оборот у чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) або середній період погашення цієї заборгованості.

Порівнюємо показники оборотності ТОВ «Волинь Нова» із показниками по сільськогосподарських підприємствах України загалом (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9. – Порівняльний аналіз показників оборотності сільськогосподарських підприємств України за 2022-2024 роки

Показник	Од. вим.	Сільськогосподарські підприємства України			ТОВ «Волинь Нова»		
		2022	2023	2024	2022	2023	2024
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Обороти	1,53	1,75	2,06	1,81	2,74	4,97
Період погашення дебіторської заборгованості	Дні	239	209	177	202	133	73

Джерело: розраховано автором за даними звітності підприємства і [44; 48].

Графічно динаміку коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України і ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки представлено на рисунку 2.9.

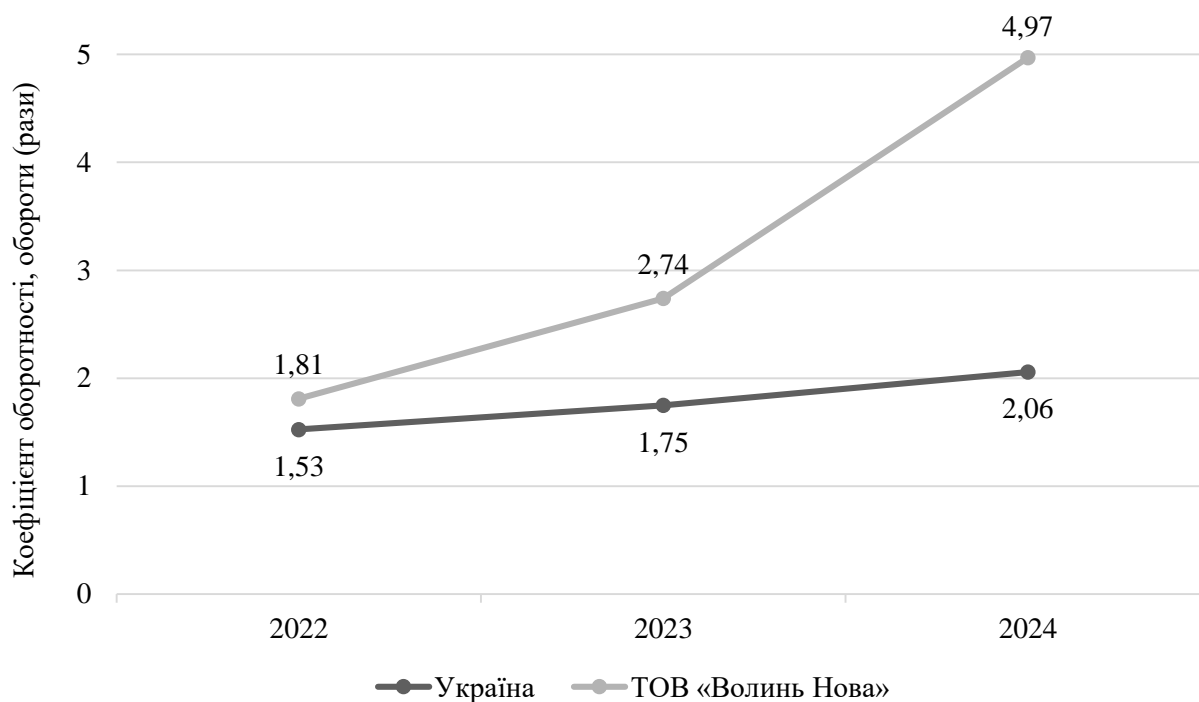

Рисунок 2.9 Динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України і ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності підприємства і [44; 48].

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 2.9, можемо зробити висновок про те, що ТОВ «Волинь Нова» протягом всього періоду дослідження має кращі показники оборотності дебіторської заборгованості порівняно з загальним сільськогосподарськими підприємствами України – більші значення коефіцієнта оборотності і менші значення періоду погашення дебіторської заборгованості.

Зокрема, у 2022 році на сільськогосподарських підприємствах України дебіторська заборгованість встигає за рік здійснити 1,53 обороти в чистому доході від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а відповідний показник для ТОВ «Волинь Нова» становить 1,81, що на 0,28 обороти більше.

У 2023 році на кожну гривню дебіторської заборгованості в середньому за рік припадає чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) 1,75 грн. на сільськогосподарських підприємствах України і 2,74 грн. на ТОВ «Волинь Нова», що на 0,99 грн. більше.

Відповідно, у 2024 році дебіторська заборгованість протягом року покривається чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на сільськогосподарських підприємствах України 2,06 рази і на ТОВ «Волинь Нова» 4,97 рази, що на 2,91 рази більше.

Щодо періоду погашення дебіторської заборгованості, то відповідні значення по роках є значно кращими (меншими) для ТОВ «Волинь Нова» порівняно із загальним сільськогосподарськими підприємствами України.

Графічно динаміку періоду погашення дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України і ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки представлено на рисунку 2.10.

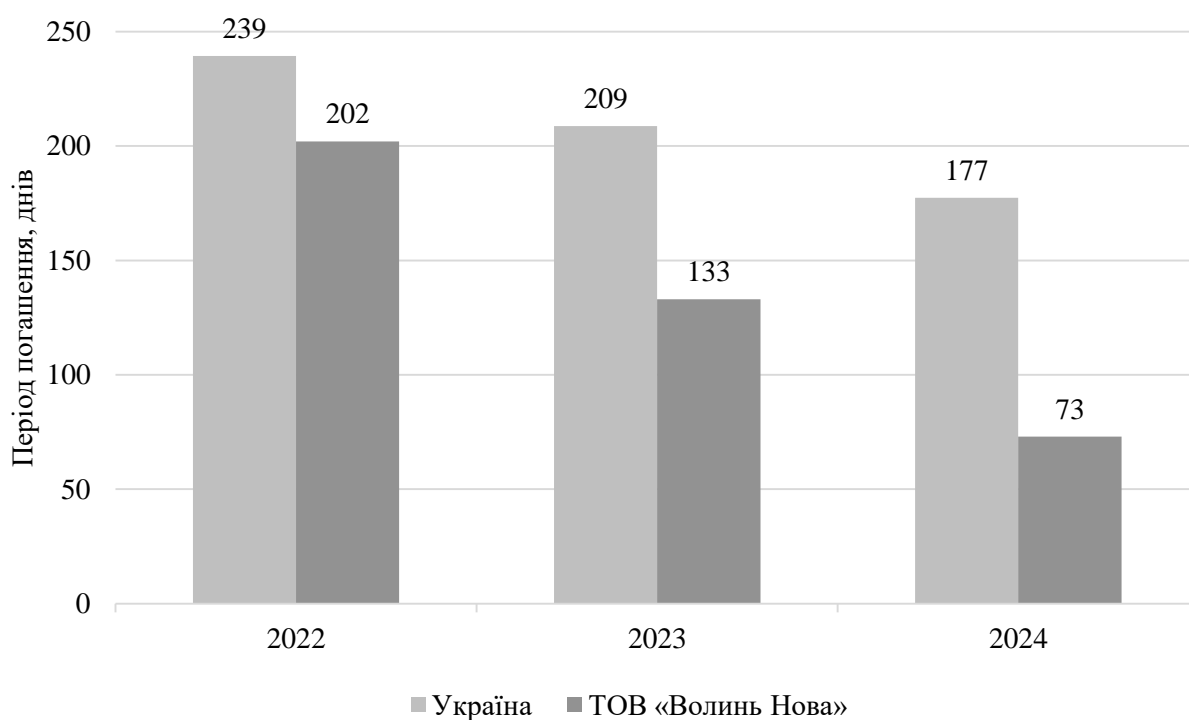

Рисунок 2.10 Динаміка періоду погашення дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України і ТОВ «Волинь Нова» за 2022-2024 роки, дні

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності підприємства і [44; 48].

Зазначимо, що динаміка показників оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України загалом і досліджуваного підприємства ТОВ «Волинь Нова» у 2022-2024 роках позитивна.

Висновки до розділу 2

1. Проведена статистична оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні показала позитивну динаміку щодо зростання підсумку балансу (вартості майна) і вартості оборотних активів. Зафіксовано також зростання суми дебіторської заборгованості при відносно стабільній її питомій вазі як в підсумку балансу (близько 30%), так і в оборотних активах (близько 45%)., за винятком 2016 року. Однак аналіз також показав негативне стабільне значне переважання сум дебіторської заборгованості над кредиторською, наслідком якого є зниження платоспроможності досліджуваних підприємств та нестачі оборотних коштів для ефективного ведення господарської діяльності.

2. На сільськогосподарських підприємствах облік організовано згідно облікової політики та Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». На досліджуваному нами ТОВ «Волинь Нова» бухгалтерський облік ведуть у бухгалтерії, до складу якої входять 14 бухгалтерів, на кожного з яких розроблені посадові інструкції. ТОВ «Волинь Нова» складає всі форми фінансової звітності та є платником єдиного податку 4 групи. Для ведення обліку і складання звітності використовують журнальну форму обліку з використанням програмного продукту BAS Бухгалтерія.

3. На сільськогосподарських підприємствах особливості обліку дебіторської заборгованості та розрахунку резерву сумнівних боргів визначені обліковою політикою. Для визнання, списання і обліку дебіторської заборгованості застосовують приймальні квитанції від покупців, накладні, акти виконаних робіт, податкові накладні, платіжні доручення від покупців, прибуткові касові ордери, журнали операцій по рахунках, акт звірки взаєморозрахунків з покупцями і замовниками, розрахунки бухгалтерії. В обліку дебіторська заборгованість відображається на рахунках 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

4. Аналіз дебіторської заборгованості показав її зростання для сільськогосподарських підприємств України загалом у 2022-2024 роках і для

ТОВ «Волинь Нова» у 2023 році. Виявлено значні зміни у структурі дебіторської заборгованості підприємства протягом періоду дослідження. Встановлено позитивну динаміку показників оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України загалом і досліджуваного підприємства ТОВ «Волинь Нова» за весь період дослідження. Причому ТОВ «Волинь Нова» має кращі значення показників оборотності дебіторської заборгованості порівняно з загалом сільськогосподарськими підприємствами України – більші значення коефіцієнта оборотності і менші значення періоду погашення дебіторської заборгованості.

Основні положення розділу викладено автором у праці [40].

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Процес відображення в обліку дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах повинен бути чітко організований відповідно до облікової політики конкретного суб'єкта господарювання. Нами у розділі 2 роботи зазначалося, що в обліковій політиці досліджуваного нами ТОВ «Волинь Нова» не відображені порядок синтетичного і аналітично обліку, та не розроблений робочий план рахунків, в тому числі і щодо обліку розрахунків з дебіторами.

Питання удосконалення синтетичного і аналітичного обліку дебіторської заборгованості досить часто є об'єктом дослідження наукових праць [3; 4; 10].

Так, для удосконалення синтетичного і аналітичного обліку поточної дебіторської заборгованості на сільськогосподарських підприємствах пропонуємо до рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» [37] застосовувати рахунки:

- відповідно до класифікації заборгованості за строками її погашення в термін до 1 року;
- в розрізі покупців і замовників з поділом за галузями сільського господарства – рослинництво, тваринництво, допоміжне виробництво (таблиця 3.1).

Поточну дебіторську заборгованість за продукцію доцільно класифікувати і обліковувати за термінами її оплати – до 3 місяців, 6 місяців, 9 місяців та 12 місяців.

Крім того, продукція сільського господарства поділяється на продукцію рослинництва і тваринництва, то і покупці такої продукції також є різними – м'ясокомбінати, переробні підприємства продукції рослинництва і тваринництва,

хлібокомбінати, забійні цехи. Тому, доцільно дебіторську заборгованість з такими покупцями обліковувати окремо по продукції рослинництва і тваринництва.

Таблиця 3.1. – Пропозиції до рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» на прикладі ТОВ «Волинь Нова»

Рахунок	Аналітичні рахунки
361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» [37]	«361.1 «Розрахунки з вітчизняними покупцями з оплатою до 3-х місяців» 361.2 «Розрахунки з вітчизняними покупцями з оплатою до 6-ти місяців» 361.3 «Розрахунки з вітчизняними покупцями з оплатою до 9-ти місяців» 361.4 «Розрахунки з вітчизняними покупцями з оплатою до 12-ти місяців» [10]
361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» [37]	361.1 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за продукцію рослинництва» 361.2 «Розрахунки з вітчизняними покупцями за продукцію тваринництва»
377 «Розрахунки з іншими дебіторами» [37]	377.1 «Розрахунки із замовниками робіт і послуг машинного парку» 377.2 «Розрахунки із замовниками робіт і послуг тракторного парку»

Джерело: розробка автора.

При виконанні робіт і наданні послуг сільськогосподарською технікою пропонуємо окремо обліковувати заборгованість на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» [37] за видами робіт і послуг – роботи і послуги машинного парку, роботи і послуги тракторного парку.

Щодо вдосконалення синтетичного обліку по рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» [37] із виділення окремих субрахунків підтримуємо думку Кравченко О. щодо відкриття певних субрахунків «субрахунок 365 «Розрахунок з відстроченим платежем», де накопичувати інформацію про операції щодо дебіторської заборгованості у випадку відстрочення зобов'язання відповідно укладеного договору; субрахунок 366 «Розрахунки з вітчизняними замовниками» та 367 «Розрахунки з іноземними замовниками» задля підвищення аналітичності розрахунків, бо відокремлення покупців від замовників в такому

форматі дозволить розподілити готову продукцію замовникам та реалізовані товари покупцям» [3].

Також пропонуємо ввести аналітичні рахунки і до субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» [37] в розрізі вітчизняних і іноземних постачальників та 372 «Розрахунки з підзвітними особами» [37], зокрема: «до субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами»: 371.1 «Розрахунки за виданими авансами постачальникам», 371.2 Розрахунки за виданими авансами постачальникам»; до субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами»: 372.1 «Розрахунки за службовим відрядженням», 372.2 «Розрахунок за реалізацію сільськогосподарської продукції, 372.3 «Утримання із зарплати неповернутих сум» [3]. Це дозволить відокремлювати по рахунках різні види розрахунків та сприятиме аналітичності інформації щодо дебіторської заборгованості.

Довгострокову дебіторську заборгованість на сільськогосподарських підприємствах рекомендуємо класифікувати з 13-го місяця непогашення за роками непогашення (прострочення – 1,5 роки, 2 роки, 3 роки). Для цього пропонуємо довгострокову заборгованість відображати на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» [37] субрахунок 183 «Інші дебіторська заборгованість» [37] за такими аналітичними рахунками: 183.1 «Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 18 місяців», 183.2 «Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 24 місяців», 183.3 «Довгострокова дебіторська заборгованість зі строком оплати до 30 місяців».

Для контролю за непогашенням дебіторської заборгованості пропонуємо на сільськогосподарських підприємствах обов'язково в обліковій політиці відображати порядок розрахунку резерву сумнівних боргів та визначити особливості його формування. Для цього пропонуємо поділяти дебіторську заборгованість на короткострокову, довгострокову та поточну, а також періодично (не рідше 1 разу в квартал чи півроку) оцінювати шанси отримання платежів для зменшення ризику неплатоспроможності покупців та замовників.

Також для контролю за своєчасним та повним отриманням платежів від покупців і замовників пропонуємо на сільськогосподарських підприємствах здійснювати інвентаризацію дебіторської заборгованості шляхом взаємозвірки розрахунків не рідше 1 разу в квартал чи півроку. Це дозволить зменшити розміри наявних боргів покупців і замовників та забезпечити ліквідність сільськогосподарських підприємств.

Аналіз дебіторської заборгованості, проведений у другому розділі роботи, показав, що досліджуване підприємство ТОВ «Волинь Нова» має кращі показники оборотності дебіторської заборгованості порівняно із середньогалузевими показниками для сільськогосподарських підприємств України загалом.

Однак в частині вдосконалення аналізу дебіторської заборгованості підприємства вважаємо доцільним провести факторний аналіз показників оборотності дебіторської заборгованості та виявити резерви прискорення її оборотності. Для аналізу оберемо такий показник оборотності дебіторської заборгованості, як період погашення.

Перетворимо формулу, за якою розраховується період погашення дебіторської заборгованості як відношення кількості днів у періоді (в нашому випадку – кількість днів у році, тобто 365) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості:

$$ПО_{ДЗ} = \frac{365}{КО_{ДЗ}} = \frac{365 \cdot ДЗ_c}{ЧДРП} = \frac{365 \cdot ДЗ_c \cdot A_c}{ЧДРП \cdot A_c} = \frac{365 \cdot A_c}{ЧДРП} \cdot \frac{ДЗ_c}{A_c} = ПО_A \cdot Ч_{ДЗ/A}, \quad (3.1)$$

де $ПО_{ДЗ}$ – період обороту (погашення) дебіторської заборгованості;

$КО_{ДЗ}$ – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

$ДЗ_c$ – середньорічна сума дебіторської заборгованості;

$ЧДРП$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

A_c – середньорічна вартість активів;

$ПО_A$ – період обороту активів;

$Ч_{ДЗ/A}$ – частка дебіторської заборгованості в активах.

Отже, відповідно до формули (3.1), на період погашення дебіторської заборгованості мають вплив два фактори: період обороту активів і частка дебіторської заборгованості в активах. Обидва фактори мають прямий вплив на показник i , відповідно їх збільшення викликає збільшення періоду погашення дебіторської заборгованості.

Для дослідження впливу цих факторів проведемо факторний аналіз періоду погашення дебіторської заборгованості за методом ланцюгових підстановок.

Наведемо у таблиці 3.2 вихідні дані для факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 роки.

Таблиця 3.2. – Вихідні дані для факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 роки

Показник	Одиниці виміру	Значення показника		Відхилення	
		2023	2024	Абс., +/-	Відн., %
Середньорічна сума дебіторської заборгованості	тис. грн.	447752,5	622841,5	175089	39,10
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	1227553	3094349	1866796	152,07
Період погашення дебіторської заборгованості	дні	133	73	-60	-45,11
Середньорічна сума активів	тис. грн.	1613172,5	3064395,5	1451223	89,96
1 фактор Період обороту активів	дні	480	361	-118	-24,64
2 фактор Частка дебіторської заборгованості в активах	-	0,28	0,20	-0,08	-26,77
Період погашення дебіторської заборгованості	дні	133	73	-60	-44,82

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 3.2, можемо зробити висновок про те, що на ТОВ «Волинь Нова» у 2024 році порівняно з 2023 роком відбулось збільшення середньорічної вартості дебіторської заборгованості і збільшення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). За рахунок того, що темпи зростання чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (152,07%) перевищують темпи зростання середньорічної суми дебіторської заборгованості (39,10%), на підприємстві прискорилась оборотність

дебіторської заборгованості. Це проявляється в зменшенні періоду її погашення зі 133 днів до 73 днів, тобто на 60 днів.

Однак наше завдання – визначити вплив факторів відповідно до моделі факторного аналізу, яка задана формулою (3.1).

Наведемо у таблиці 3.3 результати факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 роки.

Таблиця 3.3. – Факторний аналіз періоду погашення дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 роки

Номер підстановки та назва факторів	Період обороту активів, дні	Частка дебіторської заборгованості в активах	Період погашення дебіторської заборгованості, дні	Величина впливу фактора, дні
Нульова підстановка	480	0,28	133	
Період обороту активів, дні	361	0,28	100	-33
Частка дебіторської заборгованості в активах	361	0,20	73	-27
Всього	-	-	-	-60

Джерело: розрахунки автора за даними фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи дані, наведені в таблиці 3.3, можемо зробити висновок про те, що період погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» у 2024 році порівняно з 2023 роком мав позитивну динаміку і зменшився на 60 днів, причому обидва фактори сприяли цьому зменшенню.

Так, за рахунок зменшення періоду обороту активів за цей період на 118 днів (або на 24,64%) період погашення дебіторської заборгованості зменшився на 33 дні.

А за рахунок зменшення частки дебіторської заборгованості в активах за цей період на 0,08 (або на 26,27%) період погашення дебіторської заборгованості зменшився на 27 дні.

Перевіряємо баланс відхилень:

$$ПО_{03} (2024) - ПО_{03} (2023) = 73 - 133 = -60 \text{ (днів)}.$$

$$\Delta ПО_A + \Delta Ч_{ДЗ/А} = -33 + (-27) = -60 \text{ (днів)}.$$

Баланс відхилень виконується, тому розрахунки впливу факторів на показник виконані без помилок.

Таким чином, у 2024 році порівняно з 2023 роком у підприємства немає резервів зменшення періоду погашення дебіторської заборгованості. Це свідчить про те, що на підприємстві проводиться продумана політика щодо управління дебіторською заборгованістю і вживаються заходи щодо прискорення її оборотності.

Вважаємо, що застосована нами методика факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості і визначення резервів прискорення її оборотності на сільськогосподарських підприємствах має практичне значення для прийняття раціональних управлінських рішень щодо розрахунків з дебіторами..

Висновки до розділу 3

1. Запропоновано для сільськогосподарських підприємств застосовувати рахунки аналітичного обліку до рахунків поточної і довгострокової дебіторської заборгованості, що дозволить відокремлювати її за строками погашення та за галузями сільського господарства – рослинництво, тваринництво, допоміжне виробництво.

2. З метою удосконалення контролю за розмірами дебіторської заборгованості та строками її погашення рекомендуємо сільськогосподарським підприємствам наводити в обліковій політиці її класифікацію й особливості формування резерву сумнівних боргів та здійснювати періодичну інвентаризацію дебіторської заборгованості шляхом взаємозвірки розрахунків.

3. Проведено факторний аналіз періоду погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 рік, на основі чого виявлено позитивний вплив обох факторів моделі: періоду обороту активів і частки дебіторської заборгованості в активах. Зменшення за період дослідження

значення кожного з факторів зумовило зменшення показника i , відповідно, прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Побудовану факторну модель варто застосовувати в аналітичних дослідженнях, оскільки вона поєднує оборотність дебіторської заборгованості з оборотністю активів і часткою дебіторської заборгованості в підсумку балансу.

ВИСНОВКИ

1. В результаті систематизації наукових досліджень з організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості встановлено, що дебіторська заборгованість розглядається з позиції бухгалтерського, економічного та юридичного аспектів і переважно характеризується як сума зобов'язань, що підлягають погашенню та юридичне право підприємства отримати грошові кошти. Основними ознаками класифікації дебіторської заборгованості є термін погашення, зв'язок з операційним циклом, своєчасність погашення та об'єкти щодо яких виникла заборгованість. У наукових працях розглядаються проблемні питання щодо економічної суті і видів дебіторської заборгованості, її оцінки та відображення на рахунках обліку, відображення в звітності, відповідності відображення за національними та міжнародними стандартами обліку, облікової політики, розрахунку резерву сумнівних боргів. Менше наукових праць присвячено питанням аналізу, контролю і аудиту дебіторської заборгованості.

2. Методика обліку дебіторської заборгованості та її відображення в звітності визначені нормативними документами з обліку і оподаткування. Визначення дебіторської заборгованості, її визнання, оцінка та класифікація, створення резерву сумнівних боргів визначені НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти». Порядок відображення дебіторської заборгованості у фінансовій визначено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Для відображення дебіторської заборгованості згідно МСФЗ застосовують норми МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації».

3. Проведене дослідження виявило значну кількість окреслених науковцями теоретико-методичних та практичних проблем в організації обліку і аналізу дебіторської заборгованості, пов'язаних з недосконалістю нормативно-

правового регулюванням, неефективним застосуванням такого інструменту як резерв сумнівних боргів, недостатньо відпрацьованою системою внутрішнього контролю за обсягами та динамікою дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта з точки зору її впливу на ліквідність, ділову активність, ділову репутацію.

4. Результати оцінки діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні за даними Державної служби статистики України показали позитивну динаміку збільшення підсумку балансу (вартості майна), суми оборотних активів, збільшення суми дебіторської заборгованості при відносно стабільній її питомій вазі як в підсумку балансу (близько 30%), так і в оборотних активах (близько 45%)., за винятком 2016 року. Однак аналіз також показав негативне стабільне значне переважання сум дебіторської заборгованості над кредиторською (у 6,42 рази у 2016 році), наслідком якого є зниження платоспроможності досліджуваних підприємств та нестачі оборотних коштів для ефективного ведення господарської діяльності.

5. На сільськогосподарських підприємствах облікова політика відображена в Наказі про облікову політику. Облікова політика досліджуваних сільськогосподарських підприємств розкриває особливості відображення в обліку дебіторської заборгованості та нарахування резерву сумнівних боргів. Досліджувані сільськогосподарські підприємства складають всі форми фінансової звітності та є платниками єдиного податку 4 групи. Для ведення обліку використовують журнальну форму обліку з використанням програмного продукту BAS Бухгалтерія. Основними первинними документами, які застосовуються при обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «Волинь Нова» є приймальні квитанції від покупців, накладні, акти виконаних робіт, податкові накладні, платіжні доручення від покупців. Зведеними документами з обліку є Журнали обліку дебіторської заборгованості, журнали по синтетичних рахунках обліку та акт звірки взаєморозрахунків з покупцями і замовниками. Синтетичний облік дебіторської заборгованості ведуть на рахунках 36 «Розрахунки з

покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами» із відображенням їх залишків в балансі.

6. Аналіз показав зростання дебіторської заборгованості як для сільськогосподарських підприємств України загалом у 2022-2024 роках, так і для ТОВ «Волинь Нова» у 2023 році. Встановлено значні зміни у структурі дебіторської заборгованості підприємства ТОВ «Волинь Нова» протягом періоду дослідження. Спостерігається позитивна динаміка показників оборотності дебіторської заборгованості сільськогосподарських підприємств України загалом і досліджуваного підприємства ТОВ «Волинь Нова» за весь період дослідження. Крім того, ТОВ «Волинь Нова» має кращі значення показників оборотності дебіторської заборгованості порівняно з загалом сільськогосподарськими підприємствами України – вищі значення коефіцієнта оборотності і нижчі значення періоду погашення дебіторської заборгованості.

7. З метою вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості запропоновано на сільськогосподарських підприємствах рахунки аналітичного обліку до рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» відповідно до класифікації заборгованості за строками її погашення в термін до 1 року та в розрізі покупців і замовників з поділом за галузями сільського господарства – рослинництво, тваринництво, допоміжне виробництво. Автором запропоновано на прикладі ТОВ «Волинь Нова» поточну дебіторську заборгованість за продукцію класифікувати і обліковувати за термінами її оплати – до 3 місяців, 6 місяців, 9 місяців та 12 місяців. Запропоновано вести аналітичні рахунки в розрізі вітчизняних і іноземних постачальників до субрахунку 371 «Розрахунки за вданими авансами» та за видами розрахунків до субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами». Довгострокову дебіторську заборгованість на сільськогосподарських підприємствах рекомендуємо класифікувати і обліковувати за роками непогашення (прострочення) – 1,5 роки, 2 роки, 3 роки).

8. Рекомендуємо на сільськогосподарських підприємствах для контролю за непогашенням дебіторської заборгованості в обліковій політиці відображати порядок розрахунку резерву сумнівних боргів та визначити особливості його

формування. Пропонуємо поділяти дебіторську заборгованість на короткострокову, довгострокову та поточну, а також періодично (не рідше 1 разу в квартал чи півроку) оцінювати шанси отримання платежів для зменшення ризику неплатоспроможності покупців та замовників. Для контролю за своєчасним та повним отриманням платежів від покупців і замовників пропонуємо на сільськогосподарських підприємствах здійснювати періодичну інвентаризацію дебіторської заборгованості шляхом взаємозвірки розрахунків не рідше 1 разу в квартал чи півроку.

9. На основі факторного аналізу періоду погашення дебіторської заборгованості ТОВ «Волинь Нова» за 2023-2024 рік за двофакторною мультиплікативною моделлю виявлено позитивний вплив і періоду обороту активів, і частки дебіторської заборгованості в активах. Зменшення за період дослідження значення кожного з факторів зумовило зменшення показника і, відповідно, прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Обґрунтовано доцільність застосування побудованої факторної моделі в аналітичних дослідженнях в контексті виявлення взаємозв'язку оборотності дебіторської заборгованості з оборотністю активів і часткою дебіторської заборгованості в активах.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Гуцаленко Л.В., Мельник А.О. Облік дебіторської заборгованості: концептуальні основи П(С)БО та МСФЗ. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8173> (дата звернення: 05.07.2025).
2. Майборода О.Є., Косарева І.П., Корабейнікова І.О. Характеристика сутності та поняття дебіторська та кредиторська заборгованість. *Економіка і суспільство*. 2020. Вип. 15. С. 396-402.
3. Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58> (дата звернення: 12.07.2025).
4. Кулик Ю.М., Долока Л.В., Здір В.А., Ткаченко А.А., Цибань А.О. Облік і аналіз дебіторської заборгованості та шляхи їх вирішення. *Економіка та підприємництво: збірник наукових праць*. 2024. Вип. 53. С. 154-165.
5. Пінчук Т.А., Стефанович Н.Я., Кумейко А.В. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість» та методологічні підходи до її класифікації. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2151/2080> (дата звернення: 16.08.2025).
6. Степаненко О. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 224-232.
7. Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. Компаративний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості: досвід України та зарубіжних країн. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/340> (дата звернення: 26.08.2025).
8. Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 16. С. 104-112.

суспільство. 2024. Вип. 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160> (дата звернення: 26.08.2025).

9. Шепель Т.П., Вінтоняк А.А. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2572> (дата звернення: 26.08.2025).

10. Макаренко А.П., Левитська Д.Ю. Удосконалення обліку та внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами на торгівельних підприємствах. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №1. С. 30-38.

11. Нужна О.А., Зеленко С.В., Онуфрійчук Д.С. Місце класифікації дебіторської заборгованості в організації обліку та контролю підприємства. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали Х Міжн. наук.-практ. конф. Ч. 1. (6 грудня 2024р., м. Луцьк)*. Луцьк: ЛНТУ, 2024. 484 с. С. 448-449.

12. Назаренко О.В., Лукаш Т.В. Формування окремих компонент облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2021. №12. С. 15-21.

13. Яременко Л.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9714> (дата звернення: 16.09.2025).

14. Бардадим М., Свічкач Н. Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-11> (дата звернення: 18.09.2025).

15. Шигун М.М. Дебіторська заборгованість: визнання та оцінка за національними й міжнародними стандартами. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 72. С. 85-93.

16. Мамонтова Н.А., Корнійчук Т.С. Особливості обліку дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка: науковий журнал*. 2021. № 21(49). С. 115–119.

17. Глушач Ю. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1383/1334> (дата звернення: 19.09.2025).

18. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П. Юрченко О.В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 104–109.

19. Крупельницька І.Г. Дослідження сучасних особливостей обліку та контролю розрахунків з покупцями. *Науковий погляд: економіка та управління*. № 2(82). 2023. С. 116-120.

20. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). С. 116–125.

21. Нужна О.А. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості у фінансовому аналізі. *Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти*: Збірник матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф. 18 лютого 2022 року, м. Одеса; ОНУ ім. Мечникова. Одеса: Бондаренко М.А., 2022. 142 с. С. 47-48.

22. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 21.10.2025).

23. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#doc_info (дата звернення: 21.10.2025).

24. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996/XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 23.09.2025).

25. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10. Затв. Наказом МФУ від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 24.09.2025).

26. Фінансові інструменти: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 13. Затв. Наказом МФУ від 30.11.2001 р. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> дата звернення: 24.09.2025).

27. Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1, затв. Наказом МФУ від 07.02.2013 р. №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0336-13#n17> (дата звернення: 25.09.2025).

28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 25.09.2025).

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text (дата звернення: 26.09.2025).

30. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 26.09.2025).

31. Міжнародний стандарт фінансової звітності 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text (дата звернення: 26.09.2025).

32. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 26.09.2025).

33. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 30.09.2025).

34. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затв. Наказом МФУ від 28.03.2013р. №433. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 30.09.2025).

35. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань від 02.09.2014 № 879. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 30.09.2025).

36. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, від 27.06.2013р. №635. URL: https://ips.ligazakon.net/document/FIN35116?ed=2007_12_21&an=254 (дата звернення: 10.10.2025).

37. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

38. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 02.11.2025).

39. Andiola L.M., Downey D.H., Earley C.E., Jefferson D. Wealthy Watches Inc.: The substantive testing of accounts receivable in the evolving audit environment. *Issues in Accounting Education*. 2022. № 37(2). Pp. 37-51. URL: doi: 10.2308/ISSUES-2020-037 (дата звернення: 02.11.2025).

40. Казмірчук Г. Організація обліку дебіторської заборгованості: теоретичні, методичні та практичні аспекти. *Студентський науковий вісник*. Фаховий науковий збірник. Вип. 54. Луцьк: Видавництво «Вежа-Друк», 2025.

41. Казмірчук Г.В. Теоретико-методичні аспекти організації обліку дебіторської заборгованості. *Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу і контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали XVII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 7 листопада 2025 р.)*. / відп. ред. О.А. Нужна. Вип. 19. Луцьк: ВІП ЛНТУ, 2025. 584 с. С. 145-146.

42. Казмірчук Г.В. Інформаційне забезпечення аналізу дебіторської заборгованості. *Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту*

та оподаткування: матеріали матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 21 листопада 2025 р.). Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2025. 227 с. С. 75-76.

43. Необоротні та оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2024). Державна служба статистики України. URL:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/pbp_ek_vsmm_2013_ue.xlsx (дата звернення: 08.11.2025).

44. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2013-2023 роки. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pok_bal_pidpr/oa_pved_roz_13_20_ue.xlsx (дата звернення: 08.11.2025).

45. Поточні зобов'язання і забезпечення підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2013-2024). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pok_bal_pidpr/pzzp_ved_roz_13_ue.xlsx (дата звернення: 08.11.2025).

46. ТОВ «Волинь Нова». Сервіс Youcontrol. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/05531943/ (дата звернення: 21.11.2025).

47. ТОВ «Волинь Нова». Сервіс Сервіс Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/c/05531943> (дата звернення: 21.11.2025).

48. Формування чистого прибутку (збитку) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (без урахування банків) (2011-2024). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/fin_new/fchpr_ed_11.xlsx (дата звернення: 12.11.2025).